Maailman-kauppalehti

Reilun kaupan erikoislehti jo vuodesta 1984.

NUMERO
1/2016

Tilastot ja todellisuus
Kouluopetuksen laadusta

Maailmaa sohvan nurkalta
Vielä löytyy toivoa

Puumantassu ja kaunis sydän

LASTUJA MUINAIS-PERUNASTA

PÄÄKIRJOITUS

Vapaaehtois- ja yritysyhteistyötä

Heikki Aittokoski esittää kirjassaan *Narrien laiva* ajatuksen, että kehitysaputeollisuuden päällysmiehet ja -naiset ovat ainoita, jotka varmuudella ovat hyötyneet kehitysavusta pitkäjänteisesti: ”*Kehitysteollinen kompleksi työllistää maailmanlaajuisesti satojatuhansia: byrokraatteja, diplomaatteja, konsultteja, suunnittelijoita, koordinaattoreita, insinöörejä, kansalaisjärjestöaktiiveja, erityisasiantuntijoita, logistiikkaeksperttejä, tilintarkastajia, tiedottajia, toimittajia. Varsinkin ulkomaankomennuksilla palkat ovat korkeita, autettavien eli maailman köyhimpien tuloihin nähden suorastaan tähtitieteellisiä. Globaalista kehityspotista havittelevat osuuksiaan myös konsulttifirmat. Suomen Nicaragua-apua toteuttivat muun muassa sellaiset suurelle yleisölle tuntemattomat yritykset kuin Niras ja Impact Consulting, eivätkä ne tee työtään hyväsydämisyydestä. Ne haluavat katetta.*”

Totta on, että kehitysavusta on tullut merkittävä bisnes ja koulutettujen ihmisten työllistäjä rikkaisiin maihin ja uraputken alku. Se ei kuitenkaan ole koko totuus.

Esimerkiksi kristillisen taustan omaavat kansalaisjärjestöt ovat tehneet kansainvälisen diakoniatyönsä kautta käytännön työtä – ehkä enemmän kuin kukaan muu – ruohonjuuritasolla köyhien ja alistettujen parissa korjatakseen maailman vääryyksiä. Ainakin itse kirkosta eronneena olen siitä vakuuttunut vierailtuani Intiassa ja Bangladeshissa maaseudun kylissä, leprayhteisöissä ja slummeissa läsnä olevien, eri kirkkojen perustamien organisaatioiden työkentillä.

Ne eivät ole konsulttiyhtiöitä, jotka tulevat rahastamaan muutaman vuoden keikalla, kuten Aittokosken esimerkkitapaus Nicaraguassa. Sen sijaan ne ovat pitkäjänteisesti vuosikymmeniä läsnä olevia kumppaneita, jotka vaivautuvat opettelemaan alueen tavat ja kielet ja kunnioittamaan niitä ja myös muita uskontoja. Epäilemättä nuo ihmiset ansaitsevat palkkansa, joka ei konsulttiyhtiöihin verrattuna ehkä niin suuri olekaan?

Kannattaisiko kehitysavun suhteen tehdä sittenkin juuri päinvastoin kuin maamme nykyinen tapa, eli siirtää painopistettä yrityksiltä kansalaisjärjestöille, joiden toiminnan lähtökohta ei ole saada jotakin viivan alle, vaan saada aikaan tuloksia?

Kehitysapu on ollut hallituksen säästölistalla. Uudeksi rahoituskanavaksi kansalaisjärjestöille markkinoidaan yritysyhteistyötä. Ongelmatonta kuin ilmaiset lounaat?

Luulisi riskejä olevan samoin kuin tieteen teossa. **Jussi Valtonen** kirjoitti 27.12.2015 Hesarissa jutussaan Tieteen riippumattomuutta on suojeltava tai ajaudumme vedättäjien armoille (1): ”näyttää pelottavan selvästi siltä, että tieteen autonomiaan pitäisi varoa puuttumasta, koska sen romuttaminen voi vaarantaa oman ja lastemme terveyden – vaikka saisimmekin kaupallisia innovaatioita ja rahakasta yritysyhteistyötä.” [1)]

Vapaaehtoistyö elää ja voi hyvin ainakin Rovaniemen Maailmankauppayhdistys Elimussa. Toiminta on vanhakantaisesti omarahoitteista ja riippumatonta. Tukea ei kysellä kehitysyhteistyövaroista tai yrityksiltä. Yhdistys tukee kehitysmaiden pieniä tuottajayhteisöjä myymällä niiden tuotteita, jotka hinnoitellaan siten, että kaupan kulut peittyvät mutta viivan alle ei ole tarkoitus kerätä rahaa. Kun Rovaniemellä tapahtuu, elimulaiset ovat mukana: järjestämässä ravintolapäiviä, lukupiirejä, markkinoita ja monenlaista muuta tapahtumaa. Myös säännöllisesti auki olevan Maailmankauppa Elimun työt hoituvat vapaaehtoisten ja työllistettyjen voimin. Elimun vapaaehtoisia esitellään sivuilla 4–5.

Antti Markkanen

[1)] http://www.hs.fi/sunnuntai/a1450843422933

PS.

ANNA PALAUTETTA!

Mikä miellytti, mikä ärsytti, mikä puhutti tai mikä herätti lisää kysymyksiä tässä lehdessä?

Arvomme kaikkien kesäkuun loppuun mennessä lehteä kommentoineiden kesken 50 euron lahjakortin Maailmankauppojen verkkokauppoihin.

Lähetä vastauksesi osoitteeseen lehti@maailmankaupat.fi tai soita palautteesi numeroon 045 1294 336.

Edellisen numeron palautekilpailun voitti **Sonja Miettinen** Mikkelistä.

Lehti pidättää oikeuden julkaista saamiaan kysymyksiä, kommentteja ja palautteita seuraavassa lehdessä sekä verkkosivuillaan. Voit jättää mielipiteesi nimimerkillä, jolloin viralliset yhteystiedot jäävät vain toimituksen tietoon. Yhteystietoja ei käytetä suoramarkkinointiin.

SISÄLLYS

PERUNALASTUT. Perussa on Inkojen ajalta säilynyt yli neljäsataa eri perunalajiketta. Ne ovat vaarassa hävitä, koska niiden paikallinen arvostus on vähäistä. Avuksi on keksitty perunan jalostaminen perunalastuiksi ja niiden laajamittainen vienti ulkomaille.

8

WFTO-MERKKI. Reilun kaupan kansainvälinen yhteistyöjärjestö The World Fair Trade Organization (WFTO) julkisti helmikuussa Ambiente-messuilla Saksassa oman reilun kaupan takuujärjestelmänsä ja WFTO:n takaama reilun kaupan yhteisö -merkin.

18

2 **PÄÄKIRJOITUS**
3 **VISIITTI:** Viestejä Pariisiin
KUVAKULMA
4 Ilman heitä ei olisi Elimua: Kuusi vapaaehtoista esittäytyy!
6 **MAAILMAA SOHVAN NURKALTA:**
Tartu tarinaan ja yritä ymmärtää
Voiko kaiken antaa anteeksi?
8 Puumantassu ja kaunis sydän – sipsejä muinaisperunasta
10 Tilastot ja todellisuus
– kouluopetuksen laadusta Bangladeshissa
12 **ARKIEN KOHTAAMINEN:**
Presbyterian Handicraft Center & Rytmiryhmä Uh ja Ah
14 Mistä kenkäsi tulevat?
16 Vastuullisuusmerkit – työkalu, vaikkakin epätäydellinen
18 WFTO – Taattua reilua kauppaa
20 **REILUN KAUPAN TOIMIJOITA**

MAAILMAA SOHVAN NURKALTA. Kirja-arvioissa *SÄRJETTY MAA – tarinoita etelästä ja pohjoisesta* sekä Susan Abulhawan kaksi koskettavaa pakolaiskuvausta *Jeninin aamut* ja *Sininen välissä taivaan ja veden.*

6

Maailmankauppalehti

NUMERO **1/2016**

Reilun kaupan erikoislehti jo vuodesta 1984.

Maailmankauppalehti on reilun kaupan erikoislehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1984. Lehden tarkoituksena on lisätä suomalaisten kansalaisten ja kuluttajien tietoisuutta kehitysmaiden arjesta, hankkimiensa tuotteiden tuotantoketjusta ja -olosuhteista sekä mahdollisuuksista vaikuttaa niihin erityisesti reilun kaupan järjestelmän avulla.

Lehti ilmestyy kaksi kertaa vuonna 2016. Kaikki kirjoitukset edustavat kirjoittajien omia näkemyksiä, eivätkä välttämättä vastaa Maailmankauppojen liiton virallista kantaa. Julkaisun tuottamiseen on saatu ulkoasiainministeriön kansalaisjärjestöjen kehitysmaatiedotukseen suunnattua viestintätukea.

Osoitteenmuutokset voi tehdä joko suoraan Maailmankauppojen liiton toimistoon tai internetissä: www.maailmankaupat.fi/lehti.

JULKAISIJA
Maailmankauppojen liitto ry
Världsbutikernas förbund rf
c/o Saloranta,
Muuramentie 35 A 2,
40950 Muurame
p. 045 670 5645
liitto@maailmankaupat.fi
www.maailmankaupat.fi

Maailmankauppojen liitto ry
Världsbutikernas förbund rf

TUETTU ULKOMINISTERIÖN KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN

TOIMITUSKUNTA

Päätoimittaja
Antti Markkanen
anttimark@gmail.com
p. 041 454 8912

Toimitusneuvosto
Kati Hjerp
Laura Hokkanen
Tiina Junno
Riitta Lehtonen
Antti Markkanen
Emilia Pippola
Anna Räihä
Liisa Tervo
Johanna Uusiranta

Taittaja
Heikki Sallinen / Logopolis Graphic Design
Paino Botnia Print, Kokkola
Painos 30 000 kpl
ISSN 1455 – 6987

Kannen kuva
Agropia on vuonna 2008 perustettu osuuskunta. Siihen kuuluu nykyisin 60 perunan perheviljelmää Pazosin ja Huaribamban kylissä Huancavellican provinssissa Perussa. Kuva Dritte Welt Partner, www.dwpeg.de.

Jakelu
Tilaaja- ja tapahtumajakelun lisäksi tämä numero jaetaan 28 424 talouteen Rovaniemen seudulla. Lehteä on myös saatavilla Kehitysmaa- ja Maailmankauppayhdistyksistä kautta maan.

Lue lehteä netissä → www.maailmankaupat.fi/lehti

VISIITTI

Viestejä Pariisiin

KUVA JONI HOKKANEN

Pätkä 1600-luvulla eläneen runoilija Jean de la Fontainen faabelista, moraalisesta kertomuksesta *Sirkka ja muurahainen,* tiivistyy sanomaan työn eetoksesta. Riimittelyn pohjana oli tunnettu Aisopoksen (n. 620–560 eaa.) eläintarina muurahaisesta ja laulukaskaasta, ja moraalisena opetuksena näkemys työn ja ahkeruuden sekä omavaraisuuden ja ennakoimisen avulla saavutettavasta turvallisuudesta: ”Ei pidä heittäytyä huolettomaksi, jos haluaa säästyä harmeilta ja vaaroilta.” Tarinoissa muurahainen näyttäytyy ahkerana ja työteliäänä raatajana, jota odottaa talven koittaessa ansaittu palkinto: kodin lämpö ja niukat, mutta riittävät talvivarastot. Sirkka/laulukaskas kokee toisenlaisen lopun: hurvitteleva ja nautiskeleva elämä kostautuu nälkänä ja kylmyytenä, kuoleman partaalle ajautumisena.

Tunnettu tarina saa parodisen jatkon suomalaisen pakinoitsija Origon pakinassa *Sirkka ja Murkku* (1982). Pakina kertoo alkutekstilleen uskollisesti kevytmielisestä heinäsirkasta ja ahkerasta muurahaisesta. Eri vuodenaikoina kohdatessaan heinäsirkka on menossa milloin keikkamatkalle Pohjois-Suomeen milloin kuukauden turneelle etelään. Muurahainen puolestaan raataa ja säästää tulevaisuuden varalle ja varoittelee Sirkkaa kepeästä elämästä. Joka kerta tavatessaan heinäsirkan muurahainen muistaa kysyä, olisiko heinäsirkka kenties matkalla Pariisiin saakka, mutta sinne ei Sirkan matka suuntaudu. Kun tuttavukset tapaavat viimein eläkepäivillään, on muurahainen raadannan rampauttamana yksin sängyn pohjalla, mutta heinäsirkka jatkaa keikkailuaan ja on sijoittanut mukavan summan arvopapereihin ja jälkikasvun synnyttämiseen. Viimein voi heinäsirkka kertoa muurahaiselle myös suunnitelmistaan matkustaa Pariisiin. Pakina päättyy ilman selityksiä muurahaisen repliikkiin: ”Jos viitsisit sieltä etsiä käsiisi kaverin, jonka nimi on LaFontaine. Kun löydät sen, sano että haistaa paskan.”

Ymmärrys työn ja vapaa-ajan eroista ovat muuttuneet eurooppalaisessa kontekstissa hurjasti 1600-luvun jälkeen, eikä monikaan näe sen viisaammaksi vapaa-ajatonta työnraadantaa kuin toisten siivellä elämistäkään. Kyse ei silti ole juurikaan valinnanvapaudesta: yleisen elintason kohentuessa vuosisatojen aikana myös vapaa-ajan käsitteeseen on tarjoutunut tilaisuus, mutta samalla moni raataja tempautuisi varmasti useammin elämän nautintoihin, jos se olisi kiinni vain asenteesta. Matti Kortteisen 1990-luvun tutkimuksessa suomalaisen teollisuuden työntekijöiden suhteesta työhön nousi yhä vahvasti esille ”pärjäämisen eetos”. Se tiivistyi näkemyksiin elämän kovuudesta ja ihmisen pakosta pärjätä siinä puolustamalla omaa itsellistä elämäänsä, vaikka kyse ei enää ollut juurikaan agraariseen ajanjaksoon liitettävästä elämän aineellisesta puutteesta.

Raadannan ja epäoikeudenmukaisuuden maku sekä näkemys kovasta elämästä ovat yhä monen suomalaisenkin käsityksiä omasta suhteestaan työhön. Sen myötä kritiikkiä saa hallituspolitiikka, herrojen metkut ja työn kannattamattomuus kallistuvien elinkustannusten ja leikkautuvien etujen muodossa. Toisaalta käsitys kovan ja ahkeran työn ideaalista ja hurvittelevan elämän turmiollisuudesta muuttuvat entistä absurdimmaksi, kun pysähtyy uutiskuviin maailmalta. Siinä missä maailman rikkaat peseytyvät samppanjalla, köyhimpien raadannalla ei synny edes alkeellista elämisen ja hyvän elämän turvaa. Yhden ”muurahaisen” tarinasta raportoi kymmenen vuotta sitten kansainvälinen The Center for Trade and Human Rights: filippiiniläinen Raymond Aguba kuoli uupumukseen tehtyään työtä 22 tuntia keskeytyksettä. Hän oli toiminut 25 vuotta sopimustyöntekijänä hikipajassa. Vuonna 2014 ilmestynyt raportti eurooppalaisille vaateketjuille muotia valmistavasta Kambodžan vaateteollisuudesta kertoo yli 1800 työntekijän pyörtyneen 24 eri tehtaassa kovien tuotantotavoitteiden sekä pienestä palkasta johtuvan aliravitsemuksen ja pitkien työpäivien takia.

Tarinoita epäoikeudenmukaisen työn ja ihmisoikeusrikkomusten täyttämästä kansainvälisestä teollisuudesta ilmestyy päivittäin. Massoja, jotka eivät ole vielä löytäneet ”viestinviejää Pariisiin” kertomaan raatajien elämästä ja raadannan palkkioista, tyytymättömyydestään asemaansa, on kaikkialla. Huonoihin elinoloihin, riittämättömään palkkaan ja korruptoituneisiin valtarakennelmiin kyllästyneiden liikehdintä on nykyaikaisten kansojen tarina, jonka loppusanat ovat vielä tuntemattomia.

Laura Hokkanen

Kirjoittaja toimii Mikkelin Maailmankauppayhdistyksen puheenjohtajana ja on mieltynyt Aisopoksen viisauteen: ”On syytä olla harmissaan, kun näkee jonkun sivullisen korjaavan oman vaivannäkönsä hedelmät.”

KUVAKULMA

Kuva **@wearezrcl #wearezrcl**

”Minä tein vaatteesi” lukee intialaisen puuvillanviljelijän kyltissä. Kuva liittyy vaatevallankumoukseen, joka sai alkunsa Rana Plazan vaatetehtaan romahdettua Bangladeshissa kolme vuotta sitten. Vaatevallankumouksessa 24.4. ihmiset eri puolilta maailmaa vaativat vaateteollisuudelta lisää vastuullisuutta ja läpinäkyvyyttä. Sinäkin voit kysyä, kuka teki vaatteesi.

Lisätietoa netissä:
fashionrevolution.org/country/finland

Ilman heitä ei olisi Elimua: Kuusi vapaaehtoista esittäytyy!

Rovaniemellä elää ja toimii aktiivisesti Suomen tämän hetken pohjoisin maailmankauppa, Elimu. Kun Rovaniemellä tapahtuu, elimulaiset ovat mukana: järjestämässä ravintolapäiviä, lukupiirejä, markkinoita ja monenlaista muuta tapahtumaa. Vapaaehtoistyön rikkautta on se, että mukana on eri ikäisiä ihmisiä. Joskus maailmankauppalaisuus on perintöä äidiltä tyttäreille, – mutta joskus myös toisin päin.

KUVA JUN VIEKAS

KUVA JUN VIEKAS

KUVA SIPI HINTSANEN

Kaarina Stark, 64

Yliopiston kirjastossa eläkevuosiaan odottava Kaarina on Elimun yksi pitkäaikaisimpia vapaaehtoisia. Hän on ollut mukana 1990-luvun puolivälistä lähtien, ja seurannut yhdistyksen ja sen jäsenten monia vaiheita.

Kaarinan polku Elimussa alkoi pikkuhiljaa. Alkusysäys oli, kun Tytär **Taina** lähti yhdistyksen toimintaan houkutellen vanhempansa mukaan taustajoukkoihin.

– Minä ja mieheni **Alpo** kuskasimme patjoja Maailmankauppojen liiton kokoukseen työväentalolle, Kaarina muistelee ja kiittää edesmennyttä miestään.

– Usein jää mainitsematta, että aktivisteilla on aina taustaporukat, jotka mahdollistavat toiminnan.

Uran alussa Kaarinaa kosiskeltiin yhdistyksen hallitukseen milloin jäseneksi, milloin sihteeriksi. Rahastonhoitajan paikka hänelle lankesi erään kerran 15 vuotta sitten, kun penneissä oli hänen mielestään heittänyt tarpeeksi monta kertaa.

– Taisin vähän raivostua siitä. Kirjasto-ihmisellä ja kirjanpitäjällä on taipumusta pilkuntarkkuuteen. Siitä lähtien olen maksellut Elimun laskuja, Kaarina veistelee.

Pitkän uran selitys on paitsi rahastonhoitajan sitova pesti, myös Elimun innostavat jäsenet, jotka piristävät Rovaniemen kulttuuria tapahtumia järjestämällä.

> *”On palkitsevaa, kun saa uusia ihmisiä innostettua ostamaan Reilun Kaupan tuotteita edes silloin tällöin.”*

– Olen tehnyt lähtöä jo kymmenen vuotta, mutta aina joku uusi jäsen tulee mukaan uudistamaan toimintaa, ja jostain taas kumpuaa into jäädä.

Laura Korva, 24

Puheenjohtajan pestissä kolme vuotta toiminut, johtamista opiskeleva Laura nauraa vuosikokouksen kynnyksellä, että toimintakertomusten laatiminen alkaa vihdoin sujua rutiinilla. Kavereiden kautta markkinamyyjäksi innostunut Laura on ollut monessa yhdistyksissä aktiivisena, mutta vasta Elimussa hän astui hallituksen puikkoihin.

Ollessaan vuoden verran sihteerinä Laura vieraili lomareissunsa ohella Nepalissa naisten käsityöläisyhteisössä.

– Oli hienoa nähdä, millaista toiminta on käytännössä. Ihmiset olivat uteliaita ja ilahtuneita visiitistä, ja todella vieraanvaraisia. Tuolloin yhteisön toiminta oli Maailmankaupan tuella laajenemassa, Laura muistelee. Ulkomaille suuntautuvan konkreettisen hyödyn ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen lisäksi antoisimmaksi Elimun toiminnassa Laura nimeää sen, että voi vapaaehtoisvoimin vaikuttaa Rovaniemen kulttuuriin.

Hän kehottaa Maailmankaupan piirissä toimivia vapaaehtoisia pitämään lipun korkealla ja iloitsemaan pienistä asioista. Iloa tuottaa esimerkiksi se, että Reilun Kaupan tuotteet ovat löytäneet tiensä tavallisten markettien hyllyille.

– Tarkoituksemmehan on loppujen lopuksi tehdä itsemme tarpeettomiksi, Laura muistuttaa.

Sanna Konola, 33

Maailmankauppa on Sannalle tuttu jo lukioajoilta, jolloin hän toimi vapaaehtoismyyjänä Oulun Juuttiputiikissa. Muutettuaan Rovaniemelle hän lähti Lauran tavoin tuttujen innostamana myyjäksi markkinoille ja osallistui hallituksen kuukausikokouksiin. Nelisen vuotta sitten hän tempautui tiedotus- ja markkinointivastaavan rooliin.

Sannan vapaaehtoistyön panos on näyttävimmin esillä Elimun tapahtumamainoksissa, joihin hän luo aina tilanteeseen sopivan teeman. Lisäksi myyntirekissä roikkuu Sannan vaatesuunnitteluopintojen myötä suunnittelemat paita ja hame, jotka saivat konkreettisen muotonsa Thanaparassa, Bangladeshissä yhteistyössä Juuttiputiikin kanssa.

– En halunnut tehdä mitä tahansa naistenvaatemallistoa, vaan jotain konkreettisempaa. Vaatteisiin käytetyt kankaatkin on tehty yhteisössä, hän kertoo prosessista.

Sanna kertoo pohdiskelevansa usein yhdistysten ja Maailmankaupan tulevaisuutta.

– Meidän pitää miettiä, mikä on erikoiskauppojen paikka ja tuotevalikoima. Franchising-ketjut myyvät samoja tuotteita, kuten suklaata ja kahvia, ja Reilun kaupan elintarvikkeita on marketeissa halpismerkeissäkin. Niiden jäljitettävyys ja läpinäkyvyys ei välttämättä ole kuitenkaan yhtä hyvä kuin meillä, ja siinä on edelleen tehtävää. Toki reilun kaupan käsityöt ovat maailmankauppojen suurin tuoteryhmä ja niitä ei juurikaan muualta saa. Olisi hauska tavata Suomen laajuisesti vapaaehtoisten kesken ja ideoida yhdessä, millainen Maailmankauppojen tulevaisuus on, Sanna ehdottaa.

Sirke Tuomivaara, 31

Elimun vapaaehtoisena myyjänä toimivan Sirken matka kassan taakse alkoi kaupan takahuoneesta hänen ollessaan vasta pieni lapsi. Siellä hän on istunut piirtelemässä ja odottelemassa äitiään Annea, joka on yksi Kehitysmaayhdistys Elimun perustajajäsenistä.

Nyt takahuoneessa kasvamassa istuu toisinaan Sirken oma poika, jolle hän haluaa opettaa tietoista kuluttamista.

– Selitän hänelle hänen oman kiinnostuksensa mukaan, miksi ostamme tiettyjä tuotteita tai vältämme muita, esimerkiksi Nestléä. Reilun Kaupan logoukko on tullut hänelle tutuksi, kertoo Sirke.

Pari vuotta sitten muutettuaan Oulusta takaisin Rovaniemelle Sirke hakeutui uudestaan Maailmankaupan pariin löytääkseen samanhenkisiä ihmisiä. Seuran lisäksi antoisinta toiminnassa on

”Kun halvan ja paljon sijasta ostaa vähän kalliimmalla yhden Reilun Kaupan suklaalevyn, tuleekin säästäneeksi ja voi oikeasti nauttia sen tuomasta elämyksestä.”

KUVA JUN VIEKAS

KUVA JUN VIEKAS

KUVA JUN VIEKAS

hänen mukaansa tiedon jakaminen.

– On palkitsevaa, kun saa uusia ihmisiä innostettua ostamaan Reilun Kaupan tuotteita edes silloin tällöin. Jokainen tiedostava kuluttaja voi levittää kestävän kehityksen sanomaa perustelemalla ostoksiaan tutuille, hän vinkkaa.

Aleksi Blomster, 31

Vasemmistoaktiivi, pöytälaatikkovalokuvaaja, elektroniikkavelho, järjestökokki ja Elimun hallituksen jäsen. Aleksilla riittää titteleitä ja tekemistä. Hänen elektroniikan kunnostamistaitojensa ansiosta Maailmankauppa Elimuun on saatu kannettava tietokone sekä toimiva puhelin.

Elimu-ura kulki Aleksilla porttiteorian mukaisesti kaupan asiakkaasta kaverin suosittelemana vapaaehtoismyyjäksi ja siitä hallitukseen. Yli kymmenen vuotta poliittisten järjestöjen piirissä touhunnut Aleksi kaipasi myös toisenlaista näkökulmaa järjestötoimintaan.

– Ihminen ei nykyään voi elää täysin omavaraisesti, minkä vuoksi meidän tulee kiinnittää huomiota, millaista elektroniikkaa käytämme ja mitä lautaselle pistämme, hän painottaa.

Opiskelijaelämän budjetin myötä Aleksi monen muun tavoin on joutunut luopumaan hinnakkaampien, jokapäiväisten eettisten kulutushyödykkeiden ostamisesta. Pidemmän käyttöiän omaaviin tuotteisiin, kuten palasaippuaan ja hammasharjaan, sekä luksushetkiin hän kuitenkin haluaa panostaa.

– Kun halvan ja paljon sijasta ostaa vähän kalliimmalla yhden Reilun Kaupan suklaalevyn, tuleekin säästäneeksi ja voi oikeasti nauttia sen tuomasta elämyksestä, hän vinkkaa.

Timo Laine, 16

Timo ei kuunnellut IB-lukio-opettajansa varoitusta siitä, että vapaaehtoistyöpaikkana Maailmankauppa Elimu ei välttämättä tarjoa tarpeeksi tekemistä. Hän on oma-aloitteisesti tarvittaessa keksinyt itselleen töitä, minkä vuoksi esimerkiksi kauppa sai vastikään uuden, käytännöllisemmän järjestyksen. Varsinaisena työnä hän tarkistaa tuotteiden päiväyksiä, järjestelee tavaroita sekä palvelee asiakkaita.

Ensimmäisenä lukiovuonnaan IB-lukiolaiset tekevät 22 tuntia, hieman ironisesti, pakollista vapaaehtoistyötä. He ovat todella tärkeä voimavara pienelle yhdistykselle etenkin joulumyyjäisten aikaan, kun myyntiä olisi joka puolella Rovaniemeä. Myös Timo on tehnyt osansa talven myyjäisistä.

– Markkinoilla näki ihmisiä, mikä oli mukavaa. Vaikka meinasikin olla kylmä, hän naurahtaa muistaessaan viime joulun myyntihallin.

Suklaaostoksillaan Elimuun ensimmäistä kertaa tutustunut Timo on siirtynyt oppivelvollisuudesta jo oikeasti vapaaehtoisiin vapaaehtoistöihin.

– Käyn keskiviikkoisin, kun mulla ei ole siinä muutakaan hommaa. Jos ei käy asiakkaita, niin se on vähän tylsää. Silloin teen läksyjä, hän kertoo. Timon Elimu-polku jatkuu mahdollisesti kesätyön merkeissä kaupungin kesätyösetelin tuella sekä myöhemmissä vapaaehtoistyön kouluprojekteissa.

– Työ on palkitsevaa, sillä tietää, että on tehnyt jotain hyvän asian eteen, hän tuumaa.

Heli Honkasilta

KUVAT SARI KENTTÄLÄ

Mikä Elimu?

Rovaniemen Kehitysmaayhdistys Elimu ry ja sen ylläpitämä Maailmankauppa on perustettu vuonna 1987. Maailmankauppa Elimu toimii osoitteessa Rovakatu 9. Kaupassa työskentelee yksi työntekijä TE-toimiston myöntämän palkkatuen ja sen lisäosan, Rovaniemen kaupungin 3. sektorin kuntatuen avulla. Muutoin kulut katetaan kulujen kokoisella kauppatoiminnan myyntikatteella. Työntekijän lisäksi Elimua pyörittää seitsemän hengen hallitus ja joukko muita vapaaehtoisia, sekä IB-lukion vapaaehtoistyönkurssin oppilaita. Kaupan lisäksi yhdistyksen jäsenet ja vapaaehtoiset osallistuvat paikallisille markkinoille ja tapahtumiin, tiedottavat Maailmankaupasta tee- ja kahvitarjoilujen merkeissä, järjestävät lukupiirejä ja dokumentti-iltoja sekä Ravintolapäivän kahviloita perustuen Reilun Kaupan tuotteista valmistettuihin leipomuksiin.

MAAILMAA SOHVAN NURKALTA

Tartu tarinaan ja yritä ymmärtää

– Rikkauden ja köyhyyden ilmentymiä ja rikkimenemisen mekanismeja

J. K. Ihalainen (toim.): *SÄRJETTY MAA – tarinoita etelästä ja pohjoisesta.* Siemenpuu-säätiö ja Kustannusosakeyhtiö Sammakko, 2015.

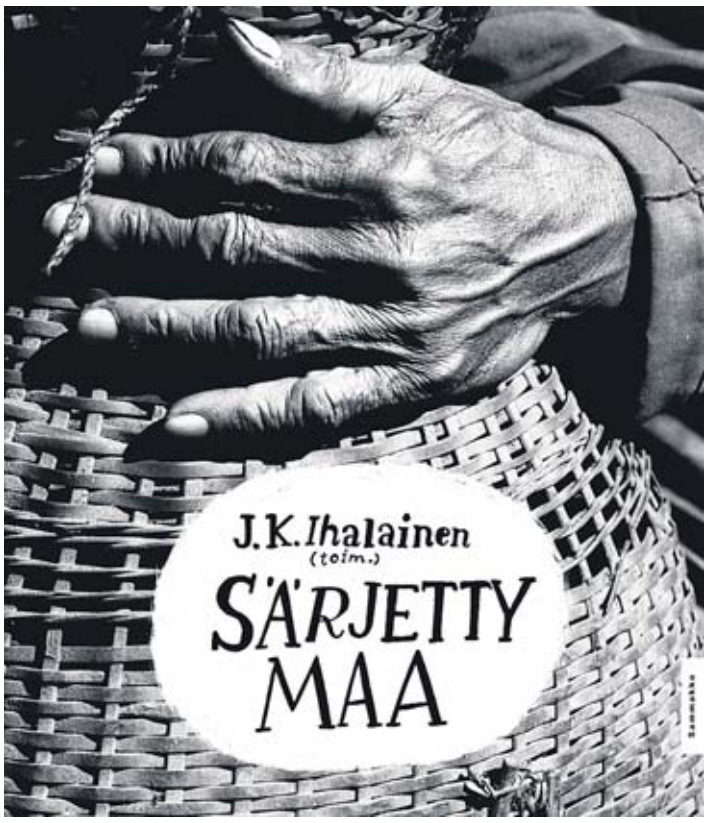

Särjetty maa

Eurooppa natisee liitoksistaan pakolaistulvan vyöryessä sen rajojen sisälle. Jokin on ajanut ihmiset kodeistaan, omasta maastaan ja mannuiltaan. Heidän elämänsä on mennyt rikki, tuttu elinkeinon ja merkityksen tarjonnut maisema on särkynyt. Ihmisinä tällä samalla rajalliselle planeetalla meidän pitää oppia ymmärtämään, ei vain muita kulttuureita, mutta siirtymisen syitä, erilaisia mekanismeja (massa)vaellusten takana. Siemenpuu-säätiön uusin julkaisu, Särjetty maa, ei kerro sodasta, mutta ihmisläheisesti muista rikkimenemisen mekanismeista.

SÄRJETTY MAA – tarinoita etelästä ja pohjoisesta on runoilija **J. K. Ihalaisen** toimittama kokoelma kohtaamisia, tarinoita ja etenkin maakysymyksiin liittyviä kohtaloita muun muassa Brasiliasta, Mosambikista, Intiasta, Thaimaasta ja Saamenmaasta. Tarinat kertovat vallasta, itsemääräämisoikeuden puutteesta ja pohdiskelevat oikeudenmukaisuutta. Alkuperäiskansojen suhde omaan maahan, esi-isiin ja ympäristöön piirtyy esiin kauniina, välillä mystisenä ja välillä äärimmäisen käytännöllisenä. Minulle kirja kertoi ennen kaikkea yleismaailmallista tarinaa tarpeesta elää omanlaista ja merkityksellistä elämää – ja siitä kuinka monia erilaisia kapuloita nykymaailma voikaan niihin rattaisiin heittää.

Suurin taistelu käydään alkuperäiskansojen perinteisten elinpiirien ja -tapojen ja suuryritysten resurssien hamuamisen kesken. Kaivokset valtaavat kyliä ja pilaavat vesiä niin Mosambikissa kuin Kolumbiassakin. Sama uhka väijyy Suomessa Utsjoen yllä timanttikaivosvarauksen ollessa voimassa. Palmuöljyplantaasihakkuut vievät Indonesiassa Pungkatin kylälaisten maat ja

> *”Suurin taistelu käydään alkuperäiskansojen perinteisten elinpiirien ja -tapojen ja suuryritysten resurssien hamuamisen kesken.”*

aiheuttavat sekä perinteisten elinkeinojen että luonnon monimuotoisuuden katoamista. Tarinat kirjassa ovat hiljaisia, yleensä yhden kertojaäänen kokemusten kautta suodattuneita. Tapausten todellisuutta lisää kuitenkin kirjan arvokkaat faktalaatikot, kuvat ja sympaattiset käsin piirretyt kartat.

Toiset kohtaamiset ovat ristiriitaisempia. Hyvää tarkoittava Intian hallitus julistaa metsiä tai saaria luonnonsuojelualueiksi tai kansallispuistoiksi ja yhtäkkiä adivasit, baigat tai Chinnabalamin kyläläiset eivät saakaan enää asua esi-isiensä mailla, harjoittaa kaskiviljelyä tai kerätä merilevää myyntiin läheiseltä saarelta. Suojelualueen turvaksi palkatut vartijat kaltoin kohtelevat paikallisia jotka eivät osaa muuta kuin jatkaa perinteisiä tapojaan kerätä metsän tai meren antimia. Joskus konfliktit eskaloituvat kylien hävittämiseen. Kouluttamattomuus estää usein alkuperäisasukkaita ajamasta oikeuksiaan, mutta myös kehittämästä vaihtoehtoisia elinkeinoja perinteisten tilalle.

Särjetty maa todistaa myös toisenlaisesta maailmasta johon meillä maasta irtautuneilla ei ole enää tarjolla kuin kurkistuksia. Tarina *Narendran matkassa* tiivistää kirjan kertomuksia toisenlaisista näkemyksistä elämään: maisemasta joka länsimaiselle mielelle on kovin vieras, mutta kiehtova. Narendra kertoo Intiasta, karjan laiduntamisesta, adivasien Madai mela -juhlista, kuumetapauksesta ja parantaja Astusta. Tarinoiden keskustelut ovat välillä umpimähkäisiä, kohtaamiset jopa filosofisia ja ihmisten asenteet esimerkiksi sairauksia tai maan omistamista kohtaan näyttäytyvät minulle joko kummallisina tai todella syvällisinä. Jollain tunnistamattomalla tavalla niissä esiintyy maailma, jonka vastavuoroisuuksia, ääniä ja värähdyksiä me emme enää koe. Adivasit ovat *”pitkään ja pysyvästi altistuneet maalle ja sen kierrolle, vaihteluille ja vastavuoroisuudelle. Heidän viisautensa on vanhempaa kuin meidän ajattelumme.”*

Tämä kokoelma maapallon kolkalta toiselle ulottuvine kohtaloineen sai minut miettimään syntyjä syviä. Jos ihminen revitään irti juuriltaan, joko sodan tai suuryritysten tai valtion suunnitelmien takia, maa ja mieli järkkyvät. Asiantuntijat ennustavat, että tulevaisuudessa pakolaisuus vain lisääntyy, lähinnä ilmastonmuutokseen liittyvien kerrannaisvaikutusten kuten sään ääri-ilmiöiden ja kuivuuden takia. Hävittämällä nyt heimojen maat tuhoamme samalla ihmisyyttä, tulevaisuutta ja tärkeitä sopeutumiskyvyn aineksia. Alkuperäiskansoilla on valtavasti tietoa luonnon armoilla ja antimilla selviytymisestä. Kasvien alkuperäislajikkeet sinnittelevät hankalissa sääolosuhteissa paremmin kuin pitkälle jalostetut monokulttuurit. Voisiko kulttuurien rikkaudella ja elämäntapojen erilaisuudella olla jotakin tekemistä myös ihmislajin tulevaisuuden kannalta? Särjetyn maan tarinoita on välillä vaikea lukea, välillä vaikea ymmärtää, mutta ajattelemaan ne avartavat. Yllättäviä kytköksiä nykymaailman menosta voi syntyä uteliaan lukijan synapseissa. Suosittelen kuitenkin pureskelemaan pieninä palasina.

Sanna Konola

päätoimittaja ja taiteen maisteri, Kehitysmaakauppayhdistys Elimun ry:n aktiivi vuodesta 2010

Voiko kaiken antaa anteeksi

Susan Abulhawa: *Jeninin aamut* (*Mornings in Jenin.* Suom. Pauliina Klemola. LIKE, 2010) ja *Sininen välissä taivaan ja veden* (*The Blue Between Sky and Water.* Suom. Terhi Kuusisto. LIKE, 2015).

Luin **Susan Abulhawan** molemmat suomennetut kirjat, *Jeninin aamut* ja *Sininen välissä taivaan ja veden* viime vuoden lopulla, kun minua oli pyydetty niitä kommentoimaan. En ollut törmännyt kirjoihin aiemmin missään yhteydessä. Mutta, onneksi nyt.

Jeninin aamut suorastaan ahmin. Luin ja itkin, itkin ja luin. Elin kirjaa, olin Jeninissä, Itä-Jerusalemissa, tuhottujen asumusten raunioilla. Olin yksi kirjan pakolaisista.

Molemmissa kirjoissa korostuu voimakkaasti perheen, suvun ja sukupolvien merkitys ja tärkeys – taakkakin yksilön elämässä, niin hyvässä kuin pahassa. Molemmat kirjat ovat tavallaan myös sukukronikoita. Vaikka tarinat olisivatkin pelkkää fiktiota, niissä on paljon faktaa Israel–Palestiina-konfliktista ja tämänhetkisestä tilanteesta alueella.

Itse pidin paljon enemmän teoksesta *Jeninin aamut.* Ehkä siksi, että olen käynyt muutaman kerran Jeninissä, pakolaisleirillä siellä, samoin kuin muutamilla muillakin pakolaisleireillä Palestiinassa ja muissa maailmankolkissa.

Jeninin aamut oli minulle todellisuutta, sitä arkea, realismia, jota sadattuhannet palestiinalaiset kokevat jatkuvasti, jokaisena vuoden päivänä. Siitä on fiktio kaukana.

Sininen välissä veden ja taivaan heijasteli joskus amerikkalaista saippuaoopperaa, ajankuluviihdettä kaikessa vakavuudessaan. En mahda mitään sille, että sellainen tunne välillä tuli. Voi olla, että tunne johtuu vain siitä, että näiden kahden kirjan lukemisen välillä oli ’liian lyhyt’ aika… Sen tapahtumat sijoittuvat Yhdysvaltoihin ja pääasiassa Gazaan.

Kirjassa käsitellään pakolaisuuden ja miehityksen lisäksi myös vanhemman hylkäämistä ja perheen sisäistä insestiä ja niiden lapseen jättämiä ikuisia traumoja,

> *”Kaikki, mitä kirjassa tapahtui, tapahtui minulle ja palestiinalaisille ystävilleni. Se tuli jopa uniini.”*

Jeninin aamut

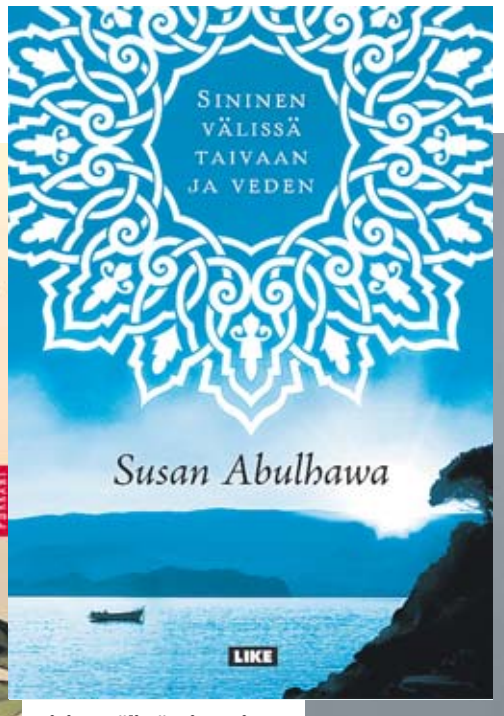

Sininen välissä taivaan ja veden

KUVA CHASE BURKETT

Susan Abulhawa

haavoja ja estoja. Olen miettinyt, olisiko niitä teemoja voinut hieman syventää, tai jättää pois. En tiedä. Ehkä se on yksi olennainen osa Gazaan palaavan suvun jäsenen henkilöhistoriaa peilattuna sukunsa historiaan. Vai onko?

Jeninin aamut tuli iholle, sieluun, sisimpiin sopukoihin. Olin siellä. Elin siellä. Itkin, nauroin, tanssin, rakastin. Pelkäsin, kärsin, pakenin. Kaikki, mitä kirjassa tapahtui, tapahtui minulle ja palestiinalaisille ystävilleni. Se tuli jopa uniini.

Ahdistukseni ja tuskani johtuu muun muassa siitä, etten voi mitenkään ymmärtää, miten Israelin sallitaan harjoittaa monista kansainvälisistä sopimuksista ja laeista piittaamatonta, ihmisoikeuksia kaiken aikaa polkevaa, rikkovaa ja loukkaavaa miehityspolitiikkaa ja systemaattista, jatkuvaa väkivaltaa siviiliväestöä kohtaan.

Ihmiset, joita Abulhawa kirjoissaan kuvaa ovat hyvin eläviä yksilöitä jokapäiväisessä arjessaan eloonjäämiskamppailujaan käymässä. On todella helppoa vaihtaa kirjan henkilöiden nimet ystävieni nimiin, heidän arkeensa! Miksi? Siksi, ettei heille anneta tasavertaisia mahdollisuuksia rauhaisaan, tavalliseen arkeen iloineen ja suruineen, omissa kodeissaan, omistamillaan mailla.

Poliittinen on jokapäiväistä. Jokapäiväinen on poliittista.

Abulhawa onnistuu kuvaamaan terroritekoja, väkivaltaisuuksia ja vääryyksiä mässäilemättä, ilman syyttävää sormea ja osoitteluja, mutta silti järisyttävästi, paljastaen lukijan eteen kaiken sen, turhaakin turhemman kauheuden, mielettömyyden ja kärsimyksen.

Palestiinalaisten kiduttamiset, laittomat pidätykset, kollektiiviset rangaistukset ja kostotoimet tuntuvat absurdeilta, vilkkaan mielikuvituksen tuotteilta, mutta – ikävä, murheellista kyllä – ovat totisinta totta tälläkin hetkellä niin Jeninissä, Gazassa kuin muuallakin Palestiinassa, ihmisten arjessa.

Kotien, kauppojen, eläinsuojien, teiden jyräämiset puskutraktoreiden alle ilman ennakkovaroituksia tai lyhyellä varoitusajalla ovat nekin palestiinalaisten arkikärsimystä, eivät vain fiktiota kirjojen sivuilla.

Monet kirjojen pojista ja miehistä olivat joutuneet israelilaissotilaiden pidättämiksi, pahoinpidellyiksi, jopa tarkka-ampujien surmaamiksi. Jotkut olivat olleet vankilassa epämääräisiä aikoja ilman oikeutta tavata kaikkia perheenjäseniään. Näin tapahtuu myös todellisuudessa, siellä.

Tottakai kirjoissa kerrotaan myös rakkaudesta; kaiken kestävästä, syvästä, voimaannuttavasta, ja myös pettävästä, tyhjäksi jättävästäkin, raastavasta. Kielletystä ja sallitusta rakkaudesta suhteessa perheeseen ja sukuun. Vahvasta äidinrakkaudesta, uhrautuvuudesta, itsensä 'unohtamisesta'. Rakkaus kuitenkin kantaa, niin yksilöitä, perheitä kuin sukupolviakin. Rakkaus omaan maahan, kotiin, kotimaahan – pakotettuina taakse jätettyihin, säilyy sieluissa sukupolvelta toiselle. Tarinat kerrotaan ja siirretään eteenpäin.

Avaimia säilytetään. Toivoa pidetään yllä kaiken raakuuden, kurjuuden ja epätoivon keskelläkin. Aina jostain pilkahtaa valo. Löytyy aiheita iloon ja tanssiin. Anteeksiannolle on mahdollisuus.

Tuija Maaret, Tuitu, Pykäläinen

erityisopettaja
EAPPI-ihmisoikeustarkkailijana
Itä-Jerusalemissa 2011
Jayyus/Tulkarm'ssa 2014
Jordanlaaksossa/Jerikossa 2015

Lisätietoja Palestiinan tilanteesta mm.:

www.eappi.fi
www.eappi.org
www.icahd.fi
www.suomenlahetysseura.fi/palestiinanmaraton
www.womeninhebron.com
www.jordanvalleysolidarity.org
www.thefreedomtheatre.org

The Freedom Theatre toimii Jeninissä pakolaisleirillä. Alla menossa esitys Jordanlaaksossa teatterin viime vuoden The Freedom Bus -kiertueelta. KUVAT TUITU PYKÄLÄINEN

Nelly Escurra Chuco

Puumantassu ja kaunis sydän

Sipsejä muinaisperunasta

Perussa on inkojen ajalta säilynyt yli neljäsataa eri perunalajiketta. Ne ovat vaarassa hävitä, koska niiden paikallinen arvostus on vähäistä. Avuksi on keksitty perunan jalostaminen perunalastuiksi ja laajamittainen vienti etupäässä Eurooppaan. Kun perunalastujen vienti Eurooppaan on lähtenyt hyvään kasvuun, on myös paikallinen arvostus alkuperäislajikkeita kohtaan kohonnut ja kulutus alkanut elpyä.

Perunan ja ihmisen yhteisistä ensiaskeleista kertoo **Hannu Pesonen** *Tiede-lehdessä* 10/2008:

”Näillä Titicacajärven rantatöyräillä metsästäjä-keräilijät tunnistivat syötäviksi kelpaavia villiperunoita ja kesyttivät niistä viljelykasveja. Myös jalostustyö käynnistyi täällä, ja inkojen imperiumin aikaan 1400-luvulla peruna ja erityisesti chuno oli valtakunnan tärkein henkivakuutus. Pakkaskuivatulla perunalla täytettiin joka vuosi varmuusvarastot, joilla torjuttiin nälänhätä, jos maissisato epäonnistui.”

Rosamaria Ticona Coronel kuvailee Pesosen artikkelissa pakkaskuivatun chuonon valmistusta:

”Kuivatamme perunoita päivisin auringossa ja öisin pakkasessa ja aina aamulla puristamme niistä nesteen pois käsin. Kun jatkamme näin kolme viikkoa, chuno säilyy vaikka kuinka kauan.”

Agropian maatiaisperunat

Agropia on vuonna 2008 perustettu osuuskunta. Siihen kuuluu nykyisin 60 perunan perheviljelmää Pazosin ja Huaribamban kylissä Huancavellican provinssissa Perussa. Osuuskunnan tavoite on parantaa kestävällä tavalla jäsenperheidensä elinoloja perinteisten perunalajikkeiden luonnonmukaisella viljelyllä.

Osuuskunnan jäsenet ylläpitävät alkuperäislajikkeiden siemenpankkeja. Viljelmillä 3 500–4 200 metrin korkeudella Andeilla kasvaa nelisensataa perunalajiketta. Maatiaislajikkeiden muoto- ja värikirjo on valtava, vaihdellen valkoisesta keltaiseen, siniseen, oranssiin, lilaan ja monenkirjaviin.

Jatkojalostus ja tulevaisuudensuunnitelmia

Osa Agropian perunasadosta viedään tuoreeltaan Limaan,

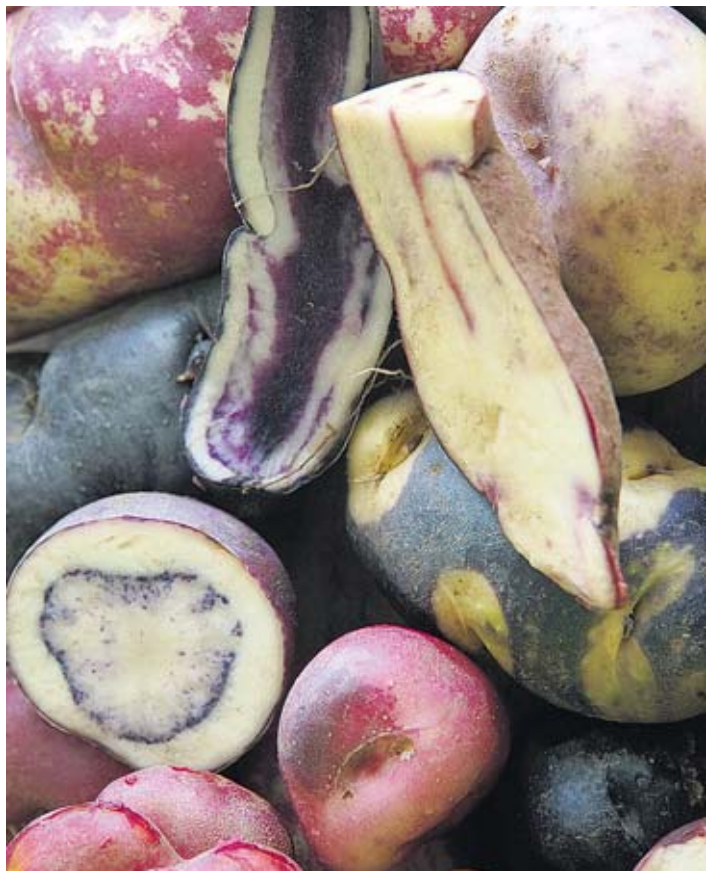

Muinaisperunalajikkeiden kirjoa.

”Vanhojen perunalajikkeiden viljelyn ja myynnin avulla ovat elinolomme parantuneet huomattavasti.”

Uusi perunasato kypsymässä.

missä siitä tehdään perunalastuja osuuskunnan tarkan valvonnan alaisuudessa. Lisääntyvän myynnin ja uusien Euroopan markkinoiden myötä osuuskunta toivoo voivansa siirtää sipsien valmistuksen omiin käsiinsä. Tavoitteena on rakentaa oma perunanjalostamo ja saada siten enemmän rahaa jäämään kotiseudulle.

Siniset sipsit valmistetaan pumapamaquin- (puumantassu) ja punaiset sumac soncco (kaunis sydän) -lajikkeesta. Alkuperäislajikkeiden viljely, paitsi säilyttää näitä katoamassa olevia lajikkeita, tuo toimeentulomahdollisuuksia seudulle ja estää maaltapakoa.

Osuuskunnan tuomat edut

Osuuskunnan jäsenet saavat säännöllisesti satonsa myytyä kohtuullisella tuottajahinnalla sekä opastusta mm. luomuviljelyssä ja ympäristönsuojelussa. Koulutusohjelmat, tekninen tuki, ennakkomaksut ja pienlainamahdollisuus ovat Agropian jäsenetuja.

Perunaviljelmät ovat kooltaan puolisen hehtaaria, hehtaarisadot lajikkeesta riippuen 7 000–12 000 kiloa. Osuuskunnan jäsenten saama tuottajahinta on 2,80 solia eli noin 0,71 euroa kilolta. Tavanomaisilla markkinoilla perunan tuottajahinta vaihtelee 0,50 solin ja 1,80 solin välillä. Agropian tuottajahinta on moninkertainen myös suomalaisen perunanviljelijän saamaan hintaan nähden. Meillä tuottajahinta vaihteli viime vuonna 14,5 sentin ja 22 sentin välillä, varhaisperuna saavutti 84,5 sentin hinnan. Eroa selittävät osaltaan täällä maksettavat tuet viljelijöille. Ne mahdollistavat kuluttajille matalat elintarvikehinnat, mutta toisaalta tekevät kehitysmaiden viljelijöiden tilanteen maailmanmarkkinoilla huonoksi.

Kiloon perunalastuja tarvitaan 2,8 kg perunoita.

Naisia Agropian jäsenistä on 37 prosenttia, ja heidän äänensä kuuluu myös Agropian päätöksenteossa.

– Vanhojen perunalajikkeiden viljelyn ja myynnin avulla ovat elinolomme parantuneet huomattavasti. Se pätee niin talouteen, ravitsemukseen kuin koulutukseenkin. Hyvänä näen tasa-arvoisuuden työnjaossa ja osuuskunnan hallinnossa, **Espirita Guerrero Romero** kertoo.

Nelly Escurra Chuco on samoilla linjoilla:

– Perinteisten perunalajikkeidemme viljely on tuonut monia etuja perheellemme ja koko yhteisölle. Luonnonmukainen viljely auttaa meitä maanparannuksessa ja ympäristönsuojelussa. Olen kiitollinen neuvonnasta ja koulutustilaisuuksista joihin olen voinut osallistua.

Espirita Guerrero Romero

Natural Habitats Group

Agropian perunalastujen friteerauksessa käytetään ecuadorilaisen Natural Habitats Groupin pienviljelmillä tuotettua reilun kaupan luomusertifioitua palmuöljyä. Natural Habitats kouluttaa viljelijöitä luonnonmukaisessa ja kestävässä tuotannossa. Omalla mallitilallaan se kehittää mm. kastelumenetelmiä, biologista tuholaistorjuntaa, kompostointia, mahdollisimman vähäistä maanmuokkausta vaativia maanparannusmenetelmiä sekä bio-lannoitteita. Tila toimii samalla käytännön esimerkkinä ja koulutuspaikkana pienviljelijöille.

Natural Habitatin kautta perheviljelmät ovat saaneet luotettavan, paikallista markkinahintaa paremman tulon tuovan markkinointikanavan ja pääsyn kansainvälisille markkinoille. Natural Habitats tarjoaa myös muita etuja, kuten sairausvakuutuksen, pienlainoja ja lasten päivähoidon kuhunkin kylään.

Uusia tapoja öljypalmun viljelyyn

Natural Habitats tuntee ongelmat, joita tavanomainen palmuöljyn tuotanto usein tuo muassaan, ja haluaa näyttää, että palmuöljyn tuotanto on mahdollista myös luontoa vahingoittamatta. Ecuadorin luoteisosa, missä öljypalmun hedelmiä kerätään, on yksi maailman kymmenestä luonnon monimuotoisuudelta rikkaimmasta alueesta. Riskejä arvioivat riippumattomat asiantuntijat, ja uusia toimintamalleja kehitetään, kokeillaan ja jatkuvasti parannetaan. Traktoreiden sijaan pienviljelmillä käytetään jälleen muuleja ja härkiä. Sadevettä kerätään, varastoidaan ja hyödynnetään.

Luonnon monimuotoisuus perheviljelmillä on kasvanut merkittävästi ja monivuotiset kasvit sitovat maapohjaan hiilidioksidia. Natural Habitatin palmuöljytuotannon tieltä ei raivata metsää: kaikki uudet öljypalmut istutetaan kesantoniityille, jolloin ne päinvastoin tuovat oman biomassansa ilmastonsuojelun hyväksi.

Lähteet:
Dritte Welt Partner, www.dwpeg.de
Tampereen kehitysmaakauppayhdistys, www.kehitysmaakauppa.org
Hannu Pesonen. *Perunaa peltoon ja maailma voi paremmin*, Tiede-lehti 10 /2008 http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/perunaa_peltoon_ja_maailma_voi_paremmin

Teksti **Antti Markkanen**
Kuvat **Agropia Peru**
Tuotekuva **Heikki Sallinen**

Rento meininki. Kuvassa keskellä artikkelin kirjoittaja.

Tilastot ja todellisuus – kouluopetuksen laadusta Bangladeshissa

Bangladesh on ollut mallioppilas YK:n vuosituhattavoitteiden mukaisessa perusopetuksen toteuttamisessa. Hienoilta näyttäneet tulokset ovat perustuneet osin katteettomaan asioiden kaunisteluun, johon lopulta uskoi maan koko opetussektori.

Katutason toimija. Amader Pathshala -koulu Mirpurissa, Dhakassa.

Bangladeshin opetussektori on esimerkki siitä, miten pitkään oman hypensä pauloissa olleet eivät voi uskoa hypetetyn asian tarvitsevan mitään muutosta, koska kaikki on jo hyvin. Kansainväliseltä yhteisöltä vuosien varrella saatujen kehujen seurauksena opetusministeriö alkoi uskoa tarinaan koulutusihmeestä. Hallituksia ei hetkauttanut vuosien ajan esitetty perusteltu kritiikki. Se sivuutettiin ja vaiettiin. Vuonna 2014 opetusministeriö ja maan hallitus joutuivat kuitenkin puolustamaan julkisesti opetuksen tasoa maan arvostetuimman yliopiston pääsykoeskandaalin myötä. Dhakan yliopiston 125 englannin kielen aloituspaikkaa hakeneesta 1 364 henkilöstä vain kaksi saavutti vaaditun pistemäärän. Skandaali ravisteli käsityksiä kouluopetuksen tasosta, minkä johdosta koko opetussektorin väitettyjä saavutuksia alettiin kyseenalaistaa ja käydä tarkemmin läpi.

Tilastoluvut vakuuttivat

Käsitykset opetussektorin erinomaisuudesta ovat pohjanneet tasan yhteen asiaan eli tilastoihin. Niiden luvut ovatkin Bangladeshin kaltaiselle ”köyhälle”, ”alikehittyneelle” ja ”vakavan koulutusvajeen” maalle vaikuttavat. Tilastojen mukaan kouluopintojen aloittaneiden lasten määrä, koulunkäynnin jatkamisprosentti sekä loppukokeet hyväksyttävästi suorittaneiden oppilaiden lukumäärä ovat kaikki olleet pitkään vahvan tasaisessa nousussa. Alakoulun aloitusprosentti ikäluokkaa kohti vaihteli 94,7 ja 99,9 prosentin välillä vuosina 2005–2014.

Yhtä vaikuttavia ovat olleet edistysaskeleet koulunkäynnin jatkamisessa alakoulun loppuun: viidennen luokan loppukokeeseen asti tytöistä pääsi vuonna 2014 84,4 prosenttia, pojista 81 prosenttia. Loppukokeet hyväksytysti läpäisseiden koululaisten määrä puolestaan nousi vuoteen 2014 mennessä jo 98,6 prosenttiin. Myös päästötodistusten arvosanat olivat parantuneet huimasti.

Viime vuosiin saakka kunnia saavutuksista on annettu maan hallitukselle sekä kansalaisjärjestöille. Hallitus on keskittynyt opetussektorin menestyksen siivellä ratsastamiseen ja maan sisältä tulleen peruskoulutuksen tasoon kohdistuneen kritiikin sivuuttamiseen.

Myyttejä, vähemmän tunnettuja tilastoja ja korruptiota

Asetettujen mittareiden mukaan Bangladesh on ollut varsinainen mallioppilas peruskoulutuksen takaamisessa kaikille eli YK:n vuosituhattavoitteen numero 2 saavuttamisessa. Mistä siis kiikastaa?

Vuosituhattavoitteet kiteytyvät lukuihin, joihin taustalla oleva todellisuus pitää jotenkin saada sovitetuksi. Ongelmassa on siis kyse kahdesta toisiinsa kytkeytyneestä asiasta eli peruskoulutusta koskevien tavoitteiden määrittelemisestä sekä siitä, miten tavoitteet oikein on saavutettu. Alan purkaa tätä vyyhtiä käyttämällä vähemmän tunnettuja tilastoja. Ensimmäinen koskee esikoulun käymismahdollisuuksia. Bangladeshin yleinen koulutustaso ja peruskoulun ensimmäisen luokan opetussuunnitelman sisältö tekevät esikoulun käymisestä käytännössä välttämättömän, jotta itse koulunkäynnistä olisi jotain hyötyä. Bangladeshin opetushallituksen ja Maailmanpankin yhdessä julkaiseman selvityksen mukaan esikoulun käyntiaste on kuitenkin koko maassa 22 prosenttia ja maaseudulla vähemmän kuin 10 prosenttia.

Yleisen käsityksen mukaan peruskoulutus on maksutonta eikä siten aiheuta lasten perheille taloudellista taakkaa. Unicefin, Bangladeshin opetushallituksen ja PPRC -tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan ala-asteen käyminen maaseudulla maksaa lasta kohti 3 617–4 353 takaa vuodessa (42–51 euroa). Merkittävä osa siitä menee yksityisopetuksen kulujen kattamiseen. Kaupungeissa kulut ovat paljon tätä korkeammat. Unicefin kokoamien tilastojen mukaan vain 10 prosenttia peruskoulujen ala-asteista pystyy täyttämään vaatimukset 900 lähiopetustunnista oppilasta kohti vuodessa, ja keskimäärin oppilaita on 49 yhtä opettajaa kohti. On selvää, että tasokkaan opetuksen edellytykset eivät täyty ja että tämä koskee erityisesti köyhien perheiden lapsia.

Toinen väärinkäsitys on, että kansalaisjärjestöjen toiminta opetussektorilla paikkaa tehokkaasti koulujärjestelmän puutteita. Virallisten tilastojen mukaan kansalaisjärjestöjen vastuulla on kuitenkin vain 2 512 maan yhteensä 108 537 peruskoulusta ja maan kaikista 19,55 miljoonasta peruskouluoppilaasta vain 1,07 prosenttia käy kansalaisjärjestön ylläpitämää koulua.

Lisäksi kansalaisjärjestöjen kouluja vaivaavat monet puutteet, jotka heikentävät opetuksen tasoa. Useimmissa ei ole kunnon luokkahuoneita, eri luokilla olevat oppilaat käyvät koulua samassa tilassa ja kouluissa painotetaan pelkkää yksinkertaisen lukutaidon oppimista laaja-alaisen koulusivistyksen sijaan. Palkkojen kehnoudesta johtuen opettajien ammattitaidossa on puutteita, ja monet ovat vain osa-aikaisia. Nämä ongelmat ovat tuttuja myös julkisista kouluista.

Kaikkea ei voi ilmaista luvuilla, kuten sitä, että parin viime vuoden aikana loppukokeiden kysymykset on vuodettu etukäteen. Ala-asteiden opettajia on myös laajalti ohjeistettu antamaan oppilaille parempia arvosanoja kuin mitä nämä ansaitsisivat, ja opettajia on varoitettu hylkäämästä koesuorituksia. Ei siis ihme että arvosanat ovat olleet paranemaan päin.

Laadukkaan peruskoulutuksen tiellä on kuitenkin myös muita rakenteellisia ongelmia joihin ei ole puututtu juuri lainkaan.

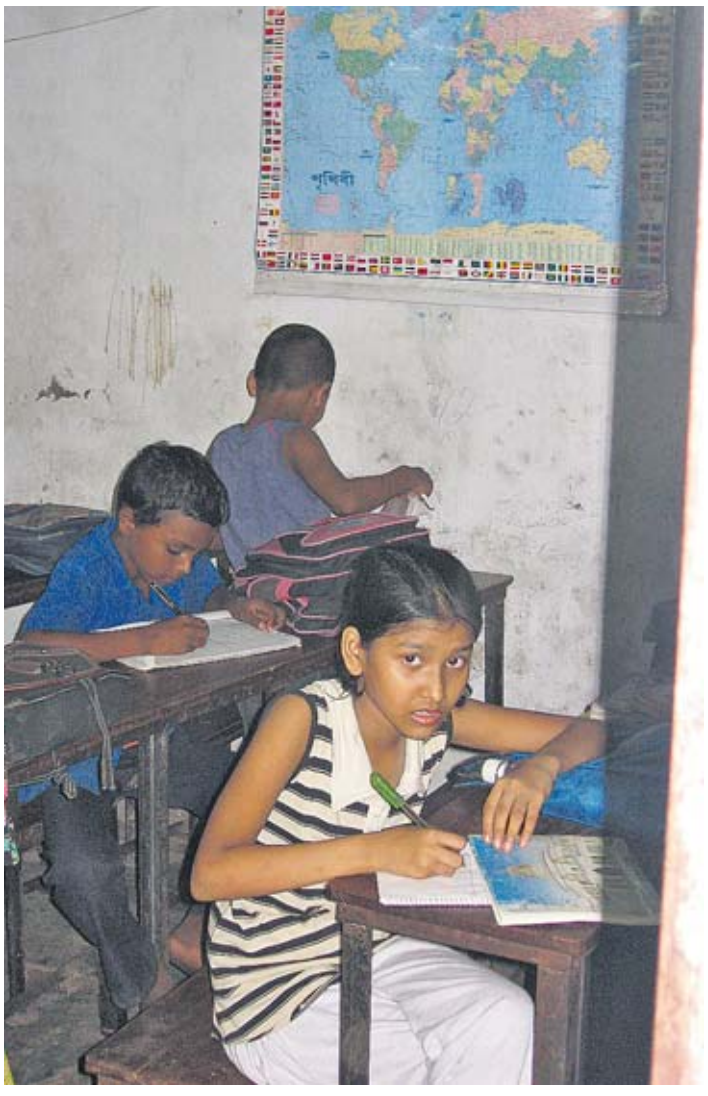

Tunnilla. Monet Amader Pathshalan oppilaista tekevät töitä koulunkäynnin ohessa.

> *”Asetettujen mittareiden mukaan Bangladesh on ollut varsinainen mallioppilas peruskoulutuksen takaamisessa kaikille. Mistä siis kiikastaa?”*

Ulkoa opettelulla on Bangladeshissa pitkät perinteet. Tätä artikkelia kirjoitettaessa vallassa oleva hallituskoalitio on pyrkinyt puuttumaan tähän ongelmaan lanseeraamalla kokeita, joihin vastaaminen edellyttää luovaa ajattelua. Ikävä kyllä koululaisilla ei ole välttämättä valmiutta pärjätä kokeissa, sillä luovuutta edistävää ja tukevaa opetusta ei kouluissa edelleenkään ole. Yksi syy on opettajien alhaiset palkat, joiden varaan ei voi rakentaa säädyllistä elämää. Niinpä kunnallisten koulujen opettajien työt eivät ole kovinkaan haluttuja, ja niitä tekevät monesti ihmiset joiden pätevyydessä on paljon toivomisen varaa.

Ainoa konkreettinen seuraus luovuutta vastaamisessa edellyttävien kokeiden lanseeraamisesta ovat markkinoille ilmestyneet sadat opaskirjat ja lehtiset, joissa opetetaan askel askeleelta, millaisia luovuutta vaativat kysymykset voivat olla ja miten niihin tulee vastata. Peruskoulutuksen surkeasta tasosta erottuvat edukseen oikeastaan vain harvat isoimmissa kaupungeissa olevat koulut, joita käyvät kaikkein varakkaimpien lapset. Mutta mitä tapahtuu peruskoulun ensimmäisten viiden vuoden jälkeen?

Tietämättömyyttä ja kiinnostuksen puutetta

Viisivuotista ala-astetta seuraavien yläkoulun ja lukion yhteensä viisi vuotta kestävästä koulunkäynnistä tiedetään aika vähän, sillä aihetta koskevia tilastoja ei juuri ole. Ne eivät kiinnosta kansainvälistä yhteisöä samalla tavalla kuin ala-aste, eikä niitä koskevaan tutkimukseen siten juuri heru ulkomaista rahaa. Valtiolla on keskeinen rooli ala-asteopetuksessa, mutta yläkoulujen ja lukioiden toiminnassa sen rooli on paljon rajallisempi. Kaikista rekisteröidyistä ala-asteen kouluista melkein jokainen on julkinen koulu, kun taas yläkouluista ja lukioista 15 489 on yksityisiä ja vain 317 julkisia. Tämä epäsuhde on paljonpuhuva esimerkki hallituksen prioriteeteista. Myöskään kansalaisjärjestöillä ei juurikaan ole tarjota yläkoulu- ja lukiotason opetusta. Hallituksen ja kansalaisjärjestöjen intressit ovat yhteneväiset.

Vaikka valtaosa yläkouluista ja lukioista onkin yksityiskouluja, ovat niiden lukukausimaksut isojen kaupunkien rikkaiden perheiden lapsille suunnattuja kouluja lukuun ottamatta kohtuullisia, minkä lisäksi oppilaiden vanhemmat ovat eri tavoin mukana niiden toiminnassa. Pienemmissä kaupungeissa ja maaseudulla toimivien yläkoulujen ja lukioiden veloittamat maksut riittävät yleensä kattamaan koulujen välttämättömistä perustoiminnoista koituvat kulut. Vaikka kohtuulliset lukukausimaksut mahdollistavat myös köyhien perheiden lasten koulunkäynnin, on kolikon kääntöpuolena se, että näillä kouluilla on harvoin tarjota kokonaisvaltaisen opiskelun kannalta välttämättömiä välineitä ja tiloja, kuten laadukasta kirjastoa tai laboratorioluokkia.

Varojen puute näkyy myös opettajien palkoissa, ja hyvistä opettajista on huutava pula. Lopputulos on, että iso osa myös yläkoulujen ja lukioiden oppilaista joutuu käymään yksityisopettajien tunneilla varsinaisen koulunkäynnin ohessa. Tämä nostaa koulunkäynnistä koituvia kustannuksia huomattavasti. Yläkoulujen ja lukioiden keskeyttämisprosentti vaihtelee tutkimuksesta riippuen 55 ja 70 prosentin välillä. Koekysymykset vuodetaan säännöllisesti myös tällä tasolla, mistä hyötyvät niiden perheiden lapset, joilla on varaa ostaa koekysymykset. Lasten mahdollisuudet käydä menestyksekkäästi koulua ala-asteen jälkeen on pitkälti riippuvainen heidän perheittensä maksukyvystä. 11–16-vuotiaiden lasten kouluopetus on pahiten retuperällä, vaikka juuri kyseinen ikä on lapsen koulutuksen kannalta keskeisin. Yläkoulujen ja lukioiden tilanne on tällä haavaa yksinkertaisesti kaoottinen, eikä kehitys ole paranemaan päin, pikemminkin päinvastoin.

Maamme valtaeliitti ja tärkeimmät mediat eivät välitä yläkoulujen ja lukioiden ongelmista tai koulutuksen korkeasta hinnasta. Molempia kiinnostavat vain päättökokeiden tulokset. Sanomalehdet tekevät reportaaseja parhaiten menestyneistä koululaisista, ja tv-kanavien

→

lähetyksissä kuvataan päättökokeiden tulosten julkistamisen yhteydessä riemuitsevia oppilaita. Kaikki ovat yhtä hymyä ja itkevät ilosta kaiken ollessa mitä parhaiten. Koulutuksen uudistamisesta puhuminen on toki ollut pitkään muotia Bangladeshissa ja jokainen hallitus on luvannut uudistaa maan koulutusjärjestelmän perinpohjaisesti. Nämä lupaukset eivät kuitenkaan ikinä toteudu. Opettajien keskuudessa suositun sananparren mukaan "jokainen hallitus haluaa ravistella ja uudistaa opetussektorin rakenteet, mutta käytännössä he vain ravistelevat eivätkä uudista mitään".

Brittiläisen siirtomaa-ajan perintö

Opetussektorimme on oiva esimerkki siitä, miten monet siirtomaa-ajan rakenteet, painotukset ja ajattelutavat ovat edelleen voimissaan. Ennen brittien siirtomaa-aikaa melkein jokaisella silloisen Bengalin alueen kylällä oli oma kyläkoulunsa. Siirtomaa-aikana useimmat kyläkoulut kuitenkin lakkautettiin. Britit eivät juuri perustaneet peruskoulutuksesta, sillä omia tarpeitaan silmällä pitäen he painottivat korkeakoulutuksen merkitystä. Syy tähän oli yksinkertainen: britit tarvitsivat koulutettuja apulaisia pyörittämään byrokratiaa, joka oli keskeisessä osassa hallittaessa siirtomaa-Intiaa. Uudentyyppisen korkeakoulutuksen läpikäynyt ja brittejä avustamaan koulutettu paikallinen eliitti opetettiin matkimaan Englannista tulleita herrojaan niin tavoissa kuin tottumuksissa. Samalla he tulivat kuitenkin vieraantuneeksi omasta henkisestä ja älyllisestä perinnöstään sekä tavallisesta kansasta, sen tavoista ja käytännöistä.

Siirtomaaherrat eivät milloinkaan tavoitelleet tasa-arvoa itsensä ja paikallisten korkeakoulutettujen alaistensa kesken. Opetusjärjestelmä muokattiin sellaiseksi, että sen läpikäyneet intialaiset pitäisivät herrojaan ideaalina, jonka tasolle he itse eivät kuitenkaan voisi ikinä nousta. Uusi opetusjärjestelmä painotti ulkoa oppimisen tärkeyttä samalla kun vapaan ajattelun ja luovuuden eri muotojen kukoistamista pyrittiin monin tavoin rajoittamaan. Kaiken tämän tavoite oli tehdä paikallisesta koulutetusta eliitistä riippuvaisia ulkomaisista herroistaan kaikessa vähänkään tärkeässä päätöksenteossa. Vielä nykyäänkin maamme hallitus kääntyy jatkuvasti ulkomaisten asiantuntijoiden ja rahoittajien puoleen saadakseen tietää, mitkä asiat tulee asettaa etusijalle ja miten näin asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Se osoittaa, ettemme ole vieläkään vapautuneet siirtomaa-ajan meitä kahlehtivasta perinnöstä tai vaihtoehtoisesti sitä, ettemme ole tarpeeksi teräviä asettamaan itsellemme tavoitteita, jotka pohjaavat omiin tarpeisiimme. Tämä näkyy myös koulutuksessa. Niin kauan kuin opetusjärjestelmämme ei nouse omista tarpeistamme, on vaatimus tasokkaan opetuksen saattamisesta kaikkien ulottuville tyhjää täynnä.

Koevastausten tarkistusta Amader Pathshala -koulussa.

Teksti **Abul Hassan Rubel**
Käännös ja kuvat **Johan Ehrstedt**

Kirjoittaja on ympäristö- ja oikeudenmukaisuuskysymyksiin erikoistunut pedagogi ja kansalaisaktiivi, joka toimii Dhakassa sijaitsevan, varattomille lapsille opetusta tarjoavan Amader Pathshala -koulun rehtorina.

Mitä opettajalle maksetaan?

Hiljattain Bangladeshissa on esitetty uutta palkkausjärjestelmää opettajille ja muille julkisen alan työntekijöille. Se nostaisi opettajien palkan asumis-, terveydenhoito- ja muine lisineen7 500 takasta 13 000 takaan kuukaudessa. Keskiasteen yksityiskouluissa palkka on karkeasti ottaen samaa tasoa. Kansalaisjärjestöjen kouluissa palkat vaihtelevat 2 000 ja 6 000 takan välillä. (Tekstiilitehtaissa työntekijöiden virallinen minimipalkka on 5 300 takaa.)

Elinkustannukset vaihtelevat asuinpaikan mukaan. Isoissa kaupungeissa kohtuullisen kahden huoneen asunnon vuokra on 10 000–15 000 tk, maaseutukaupungeissa 4 000–8 000 takaa ja esikaupunkialueilla 3 000–5 000 takaa. Keskimääräiset ruokakulut viiden hengen perheellä ovat 10 000 -15 000 takaa. Sairaustapauksissa kuluilla ei ole ylärajaa, pelkkä lääkärikäynti maksaa 200–1 000 takaa. (1 eur = 86 tk)

Matalien palkkojen takia opettajien ammattitaidossa on puutteita, ja työ usein osa-aikaista. Palkan, ja kouluopetuksen tason, puutteita korjataan maksullisella yksityisopetuksella.

Arkien kohtaaminen -palstalla esitellään arkien ja kulttuurien kohtaamista käsitöiden kautta. Kaikilla tuotteilla on tekijänsä, ja käsitöiden mukana välittyy tuotteen ostajalle jotain heistä itsestään. Ostajan yhteys tuottajaan tulee siitä maksetun hinnan kautta – ostopäätöksillämme on vaikutusta työn tekijän arkeen.

Prescraft on kamerunilainen afrikkalaisen taiteen ja käsityön tuottaja, myyjä ja maastaviejä. Tuotteet tehdään joko yhteisön omissa käsityökeskuksissa tai käsityöläisten kotona. Uh ja Ah on oululainen rytmiryhmä, joka soittaa siellä missä ihmiset ovat: kaduilla, puistoissa, kapakoissa. Soitinvalikoimaan kuuluu myös Prescraftin tuotteita.

Presbyterian Handicraft Center (Prescraft)

Prescraftin käsityöläiset ovat itsenäisiä ammatinharjoittajia, joista osa työskentelee kotonaan, toiset taas Prescraftin käsityökeskuksessa. Prescraft myös kouluttaa työmenetelmissä ja auttaa tuotekehittelyssä sekä etsii tuotteille ostajia. Itsenäisinä ammatinharjoittajina käsityöläiset määräävät omat työaikansa elämäänsä parhaiten sopivalla tavalla. Työskentelemällä 40 tuntia viikossa he ansaitsevat keskimäärin 75 000–90 000 Keski-Afrikan frangia (CFA) eli n. 115–137 euroa kuukaudessa, mikä on yli kaksi kertaa enemmän kuin maan laillinen minimipalkka 36 270 CFA.

Kysymys tuotteen oikeudenmukaisesta ja reilusta hinnasta on monimutkainen. Siinä on huomioitava kaikki arvoketjuun osallistujat käsityöläisestä aina siihen kuluttajaan asti, joka sen jossakin päin maailmaa ostaa. Prescraft haluaa saada käsityöläisilleen mahdollisimman hyvän palkan, mutta samanaikaisesti on varottava ylilyöntejä, koska silloin tuotteet eivät enää myy.

Prescraftin käsityökeskuk-

ARKIEN KOHTAAMINEN

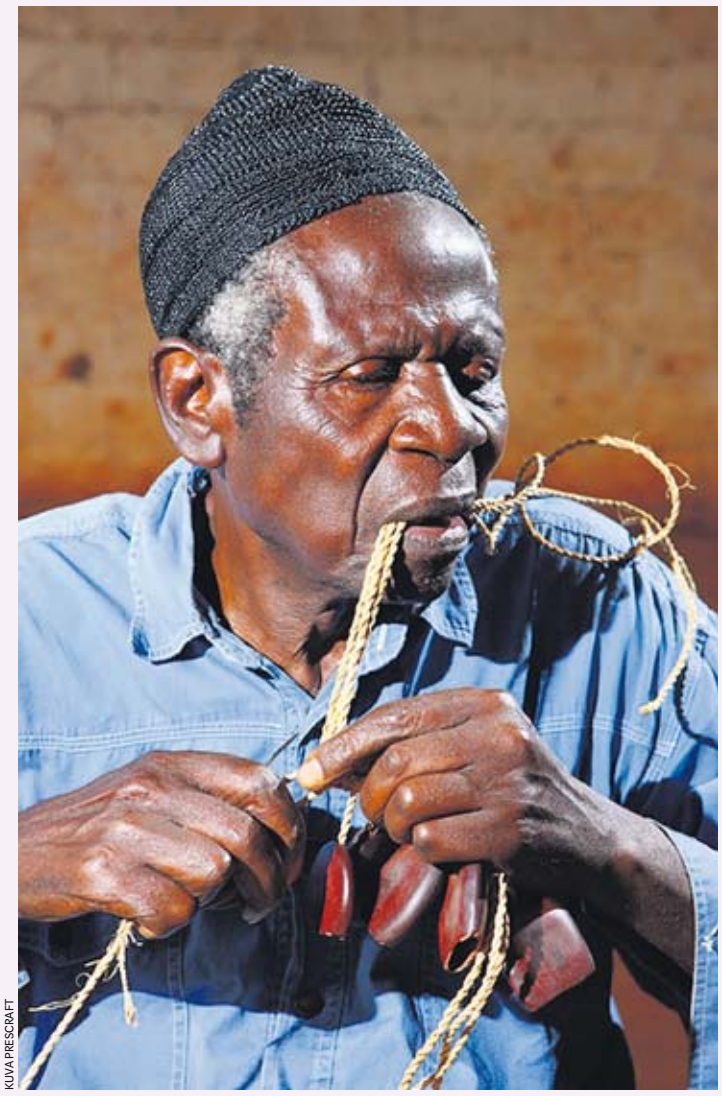

KUVA PRESCRAFT

40-vuotiaana sokeutunut helistinmestari Pa Wasang Walters hankkii toimeentulonsa valmistamalla nilkka- ja käsihelistimiä.

sen arki on mahdollista käydä kokemassa myös paikan päällä ja vaikka osallistua tekemiseen savenvalannan kurssilla. Vierasmajassa asuen voi tehdä patikkaretkiä ja opastettuja matkoja Ndopin kukkuloille tai vuokrata hevosen ja ratsastaa ympäristössä.

Pa Walters

Pa Wasang Walters on yksi Prescraftin näkövammaisista käsityöläisistä. Hänen erikoisalaansa ovat Entada gigas -liaanin pavuista tehdyt nilkka- ja käsihelistimet. Työ alkaa sopivien papujen valinnalla. Sen jälkeen hän leikkaa veitsellä pavun pään irti ja poistaa pehmeän sisäosan kepillä hakkaamalla ja veitsellä kaivamalla. Kuumennetulla metallipiikillä Pa Walters tekee reiän pavun pohjaan ja solmii pavut raffianarulla erilaisiksi helistimiksi.

Antti Markkanen

Uh ja Ah – Ainolan puistosta se lähti

Puistossa Oulussa keskustan tuntumassa, kadulla, alikulkutunnelissa tai ravintolan terassilla on voinut törmätä rytmikkääseen rummutukseen, joka vastustuksesta huolimatta pakottaa jalat liikkumaan. Kyseessä on Rytmiryhmä Uh ja Ah, jonka kuitenkin varmimmin on saattanut löytää legendaarisesta, viime vuoden lopulla lopettaneesta Never Grow Old -baarista, missä ryhmä ehti soittaa säännöllisesti kolmisen vuotta.

Rytmiryhmän ydin ovat **Tapani Lakkala**, **Pete Miettunen**, **Lauri Sallamo** ja **Tuomas Tervonen**, muut jäsenet ja vierailijat ovat rikastuttaneet ryhmää eri pituisia aikoja. Kesällä 2012 Tapani ja Lauri olivat rummuttamassa Hupisaarilla eli oululaisittain Ainolan puistossa ja toisaalla rummutti myös Tuomas kaverinsa kanssa. Rumpujen ääni kantaa hyvin, joten Tapani ja Lauri lähtivät katsomaan, mistä toinen rummutus tulee. Yhteistyö afrorytmien parissa alkoi ja pian oli myös keksittävä ryhmälle nimi ensimmäistä ”virallista” keikkaa varten. Pete Miettunen oli tullut mukaan jo aiemmin järjestämänsä Taiteiden yön rytmitunnelin jälkimainingeissa.

Opiskelua ja uusia soittimia

Tapani kertoo soittaneensa rumpuja pienestä asti.

– Vuonna 2008 kävin Gambiassa, jossa pääsin soittamaan djembejä ja toin niitä mukanani Suomeen. Olin Gambiassa vain viikon, mutta se riitti kipinän sytyttämiseen.

Lauri sai ensimmäisen kitaransa kymmenvuotiaana ja sähkökitaran pari vuotta myöhemmin. Multi-instrumentalisti on ehtinyt olla monenlaisissa bändeissä mukana.

– Ostin ensimmäisen senegalilaisen djembeni Jyväskylässä asuvalta **Pape Cisseltä**.

Tuomas osallistui **Antti ”Kala” Väisäsen** djembekurssille vuonna 2010.

– Kurssi antoi hyvän pohjan ja innosti jatkamaan käsirumpujen soittamista. Ostin kurssin jälkeen djemben ja olen soittanut siitä saakka.

Yhdistävä tekijä oli aluksi djembet, sitten mukaan tulivat muut rytmisoittimet, erilaiset afrikkalaiset rahistimet ja kilkuttimet, kuten soittajat käsisoittimiaan kutsuvat, esim. rautakello ja erilaiset kamerunilaiset rottinkihelistimet sekä nilkkahelistimet. Eri puolilta maailmaa löytyy mitä erikoisimpia soittimia, joita on otettu mukaan, kuten meksikolainen teponaztli, didgeridoo ja arabialainen rumpu eli darbuka.

Soittimet ostetaan ensisijaisesti laadun mukaan. Monet pienet rytmisoittimet ovat löytyneet oululaisesta Maailmankauppa Juuttiputiikista. Tapanin didgeridoo on tehty Suomessa suomalaisesta tervalepästä.

– Olen miettinyt reiluutta paljon. Joissain maissa, mm. Indonesiassa, tehdään halpoja kopioita perinnesoittimista, joita sitten myydään turistiliikkeissä. Nämä soittimet eivät ole lähellekkään samoja kuin ammattitaidolla valmistetut laadukkaat soittimet, kertoo Tapani.

Maailmanmusiikkia afrikkalaiselle rytmipohjalle

– Meidän soitto on afropohjaista, vaikka tehdäänkin omanlaista musiikkia. Pohjalla on afrikkalaisia rytmejä ja soittimia, improvisointia tietyn rytmipohjan päälle.

– Länsi-Afrikassa rummutus on ”säntillistä”, mutta meillä lähdettiin improsta ja fiilistelystä. Nyt on enemmän omat roolit, mutta aina voi myös improvisoida. Yhteissoitossa kehittyy se tunneaisti, milloin on tarvetta antaa tilaa toisen soololle.

– Me ei olla käytetty elektronisia välineitä, paitsi vahvistimet, mutta nekään ei ole poissuljettuja, niillä saa tehtyä efektejä.

– Me ei yritetä matkia afrikkalaista tai kuubalaista ryhmää tai olla tarkasti minkään perinteen kantaja, vaan me miksataan eri rytmejä eri puolilta maailmaa, kuitenkin eniten Afrikasta.

Yhteistyötä ja uusia ideoita

Ryhmä tekee yhteistyötä Oulussa asuvien afrikkalaisten kanssa, jotka ovat laulaneet ja soittaneet esityksissä, sekä mm. tulitaideryhmä Tulikukan kanssa. Ryhmässä on ollut mukana myös tanssijoita.

– Silloin tanssi on ykkösjuttu ja rytmi toimii tanssin kanssa, soitto ja tanssi muodostavat yhdessä toisiaan ruokkivan combon.

– Jos yleisö tanssii innokkaasti, niin eihän silloin välttämättä erillistä esitanssijaa tarvita, mutta jos porukka istuskelee, on mukavaa, että lavalla tapahtuu jotain.

– Alkuperäisessä afrikkalaisessa rummutuksessa harvoin on pelkkää soittoa, vaan usein on myös tanssia mukana.

– Silloin ollaan asian ytimessä, kun tanssija tuntee muodostavansa musiikkia liikkeellään ja soittaja tuntee muodostavansa tanssia soitollaan.

Tuomas kertoo, että tulevaisuudessa kiinnostaa laulun tuominen mukaan osana rytmiä, laulu ei kuitenkaan olisi pääasia.

– Me ollaan osallistava ryhmä, mennään lähelle yleisöä ja otetaan myös yleisö mukaan. Me myös panostetaan asuihin ja asusteisiin.

Rytmikäs soitto sopii monenlaisiin tilaisuuksiin: performanssit, taidenäyttelyn avajaiset jne. Ryhmä on esiintynyt myös mm. kyläjuhlassa, lossilla ja saunalautalla.

– Me halutaan olla monipuolinen esiintyvä ryhmä, jolla on juuret Ainolan puistossa ja Afrikassa.

Teksti ja kuvat **Johanna Uusiranta**

KUVAT JOHANNA UUSIRANTA

Kuvassa Famara Touray (vas.), Lauri Sallamo, Tuomas Tervonen ja Solo.

Kuvassa Tapani Lakkala soittaa Teponatzlia.

KUVA GMB AKASH / CHANGE YOUR SHOES

Rashel, 11 vuotta, nahan värjäämissammiossa. Rashel tekee töitä Hazaribaghissa, Bangladeshissa.

Mistä kenkäsi tulevat?

Nahkakenkäsi saattavat kiertää ympäri maailman ennen kuin ne päätyvät jalkaasi.

Tätä matkakertomusta et usein löydä kenkien tuoteselosteesta tai pakkauksesta, sillä avoimuus on globaalissa kenkäteollisuudessa vähäistä. Mikään laki ei määrää brändiyritystä kertomaan tekemiensä kenkien materiaalien alkuperää eikä tuotantoketjua. Julkista keskustelua vaatteiden eettisyydestä on käyty jo pitkään, ja melkein jokainen on kuullut vaatetuotannon haasteista. Kengät jäävät usein keskustelussa paitsioon, vaikka niiden tuotantoon liittyy monia haasteita ihmisoikeus- ja ympäristönäkökulmasta. Tämä on erään nahkakengän tarina.

Nahka Brasiliasta

Nahkakengän tarina voi alkaa vaikkapa sahelilaisesta kylästä, texasilaiselta maatilalta tai Amazonin sademetsään raivatulta karjalaitumelta. Lähes 90 prosenttia maailmassa tuotetusta nahasta on peräisin neljästä eläinlajista: naudoista, lampaista, sioista tai vuohista. Naudasta saadaan kaksi kolmasosaa kaikesta maailmassa tuotetusta nahasta. Naudanvuodista taas valtaosa (hieman yli 50 prosenttia) käytetään kenkien valmistukseen. Brasilia on maailman toiseksi suurin naudanlihan tuottaja, joten on hyvin mahdollista, että kenkiesi tarina on alkanut Brasiliasta. Karjatuotanto ei ole monessakaan mielessä ongelmatonta. Yhden nautavuotakilon tuottamiseen tarvitaan esimerkiksi 17 tuhatta litraa vettä ja yli 7 kiloa viljaa. Lisäksi Brasiliassa ongelmana on sademetsän raivaus karjanpidon alta ja moderni orjuus karjatiloilla – eläinten hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä puhumattakaan.

Nahkatehdas Bangladeshissa

Brasiliasta nahka matkaa Bangladeshin tehtaisiin parkittavaksi ja värjättäväksi. Teurastetusta eläimestä erotetun raakanahan täytyy käydä läpi jopa 40 erilaista käsittelyvaihetta, ennen kuin siitä voidaan tehdä kulutustuotteita. Parkitseminen on yksi tärkeimmistä vaiheista, jolla nahasta saadaan kestävää. Suurin osa kaikesta maailman nahasta käsitellään kehitysmaissa, lähes puolet Aasiassa.

Bangladeshissa Hazaribaghin alueella parkitsemisteollisuus on

Kengän tuoton jakautuminen

Yhteensä 120 €

Esimerkki Indonesiassa tehdyn ja Euroopassa myydyn lenkkitossun hinnan muodostumisesta. 120 euron kengästä vain noin 2 % jää kenkätehtaan työntekijöille ja suurin osa kengän arvosta menee jälleenmyyjälle ja brändille.

KIIRA SIROLA

Globaali kenkätuotanto

Kenkien kokoaminen on hyvin työvoimaintensiivistä ja tuotanto on siirtynyt pitkälti halvan työvoiman maihin. Maailmassa tuotettiin vuonna 2014 yli 24 miljardia paria kenkiä, joista lähes 90 prosenttia tehtiin Aasiassa. Kaikista tehdyistä kengistä noin viidennes on nahkakenkiä. Tuotannon ulkoistaminen kehittyviin maihin on ymmärrettävää, sillä kenkien tuottaminen esimerkiksi Saksassa tulee viisi kertaa kalliimmaksi kuin Kiinassa.

Suomalaiset ostivat vuonna 2014 noin kolme paria kenkiä per henkilö. Suurin osa Suomessa ostetuista kengistä on tuotu muualta, pääosin Aasiasta. Noin puolet kengistä tulee Kiinasta, ja seuraavaksi eniten tuodaan Vietnamista, Saksasta ja Indonesiasta. Suomessakin valmistetaan edelleen noin 2 miljoonaa paria kenkiä vuodessa.

voimissaan. Alueella tuotetaan kymmenien miljoonien dollareiden arvosta käsiteltyä nahkaa vuosittain. Muutama vuosi sitten alue nimettiin yhdeksi maailman saastuneimmista paikoista.[1)]

Kun parkitsemisprosessia ei kontrolloida kunnolla, siinä käytetyt kemikaalit voivat vahingoittaa niin työntekijöitä kuin nahkatehtaan lähellä asuvia ihmisiä ja ympäristöä. Yksi ongelmallisimmista kemikaaleista on kromi. Kaikesta nahasta 80–90 prosenttia parkitaan kromilla, sillä se on nopeampaa ja halvempaa kuin muut vaihtoehdot. Kromi voi muuntua ihmisille ja ympäristölle vaaralliseksi kromi(VI)-yhdisteeksi, joka aiheuttaa muun muassa syöpää sekä iho- ja hengitystie-elinten sairauksia. Terveys- ja turvallisuuskäytännöt ovat monissa kehittyvien maiden nahkatehtaissa riittämättömiä, ja puutteellisesti hoidetun jätehuollon takia vaaralliset kemikaalit leviävät tehtaiden lähiympäristöön. Nahkatehtaissa esiintyy myös lapsityövoimaa.

Ompelu Kiinassa

Seuraavaksi nahka siirtyy Kiinaan ommeltavaksi yhtenäiseksi kengäksi. Kaksi kolmasosaa kaikista maailman kengistä tuotetaan Kiinassa. Toiseksi eniten kenkiä tuotetaan Intiassa ja kolmanneksi Vietnamissa. Aasialaisissa kenkätehtaissa maksetaan tyypillisesti alhaista palkkaa, ja monesti edes lailliset minimipalkat eivät riitä elämiseen. Esimerkiksi Kiinassa minimipalkka on keskimäärin noin puolet elämiseen riittävästä palkasta ja Bangladeshissa vain noin viidennes.[2)] Change your shoes -kampanjan esimerkkilaskelman mukaan 120 euron arvoisesta lenkkitossuparista työntekijät saavat vain pienen osan, noin 2,5 euroa eli vähän yli 2 prosenttia kokonaishinnasta.[3)] Suurin osa kengän arvosta menee brändiyritykselle ja jälleenmyyjälle.

Lisäksi Kiinassa työntekijöillä ei ole yhdistymisoikeutta, ja työntekijöiden puolesta puhuvia aktivisteja on erityisesti viime aikoina joutunut virkavallan vainon ja pidätysten uhriksi.

Eettisen kengän tarina lähtee yritysten ja valtioiden vastuusta

Kenkien pitkä tuotantoketju karjatilalta brändiliikkeen hyllyyn ei välttämättä ole ongelma, sillä kaikkialla maailmassa voitaisiin tuottaa eettisesti. Kun tuotetaan riskimaissa, yritysten vastuu toimia ihmisoikeus- ja ympäristöriskien välttämiseksi kuitenkin korostuu. Myös valtioilla on vastuu yritystoiminnan eettisyyttä kontrolloivien lakien säätämisestä. Kansallisten säädösten lisäksi tarvitaan kansainvälistä yritystoimintaa sitovia lakeja, jotka asettaisivat esimerkiksi suomalaisen yrityksen vastuuseen tuotannostaan Bangladeshissa.

Kansalaisina voimme vaatia lakeja yritysvastuusta ja tuotannon läpinäkyvyydestä. Kuluttajina voimme suosia eettisesti toimivia yrityksiä.

KUVA GMB AKASH / CHANGE YOUR SHOES

45-vuotias Mia Emdad, jo vanhempi työntekijä, seisoo vuodan päällä Hazaribaghissa, Bangladeshissa.

Teksti **Anna Härri**
Kuvat **Change Your Shoes**

Kirjoittaja toimii kampanjakoordinaattorina Eettisen kaupan puolesta ry:ssä.

Lisätietoa:
Change your shoes -kampanja:
puhtaatvaatteet.fi/kengat

[1)] worstpolluted.org/projects_reports/display/111
[2)] www.puhtaatvaatteet.fi > Kengät > Globaali kenkä- ja nahkatuotanto > Palkat
[3)] www.puhtaatvaatteet.fi > Kengät > Julkaisut > Katsaus globaaliin kenkätuotantoon.pdf

Vastuullisuusmerkit – työkalu, vaikkakin epätäydellinen

Kuluttajatuotteiden sertifioinnilla eli erilaisilla vastuullisuusmerkeillä on yksinkertainen tarkoitus: erottaa toisistaan samanlaisilta näyttävät tuotteet. Tavanomaisesti viljelty ja luomuomena voivat maistua ja näyttää samalta, mutta kuluttaja saattaa haluta luomuomenan, koska sen ympäristövaikutukset ovat pienemmät ja koska siinä ei ole jäämiä tavanomaisessa viljelyssä käytettävistä myrkyistä. Reilun kaupan banaani ei erotu muista. Kuluttaja saattaa valita sen, koska haluaa olla varma siitä, että banaaninviljelijät saavat kohtuullisen hinnan ja ovat osa järjestäytynyttä yhteisöä, joka saa lisämaksun yhteisönsä kehittämiseen ja ottaa huomioon ympäristönsuojelun ja työntekijöiden hyvinvoinnin.

Tuoteketjun alku: perheviljelmä vai plantaasi?

Käytännössä asia ei kuitenkaan ole aivan näin yksinkertainen. Ensinnäkin reilun kaupan sertifiointi ei enää takaa, että järjestäytyneet pienviljelijät ovat tuoteketjun alku. Useimmat sertifioijat ovat avanneet järjestelmänsä suurtiloille, ainakin osalle maataloustuotteista.

Siinä on toisaalta hyvät puolensa. Maataloustyöntekijät ovat perinteisesti näkymättömiä ja vaikutusvallattomia. Nykyisin tiedetään aiempaa paremmin, että he tekevät yhtä vaarallisimmista ja matalapalkkaisimmista töistä, eikä heillä yleensä ole puolestapuhujia tai turvaverkkoja, vaikka he tekevät eräitä maataloustuotannon tärkeimpiä töitä. Selvästikin meidän tulisi tehdä enemmän maatyöläisten hyväksi.

Silti se, että reilun kaupan järjestelmät ovat ottaneet askeleen tuntemattomaan, ei välttämättä ole hyvä uutinen. Useimmat järjestelmistä eivät pysty luomaan kriteereitä tai valvontajärjestelmiä suurtiloille tai tehtaille. Tämä näkyy ennen kaikkea niiden hallinnossa: millään perinteisellä reilun kaupan järjestelmällä ei ole merkittävää työntekijöiden edustusta ylimmässä johdossa tai päätöksenteossa.

Osa sertifiointijärjestelmistä on pyrkinyt ratkaisemaan palkkatyöohjelmiensa ongelmat hakeutumalla yhteistyöhön työntekijöiden asiaa ajavien kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen kanssa. Fairtrade International (FLO) on paras esimerkki tästä. Sen työntekijöiden oikeuksia käsittelevän Worker Rights Advisory Committeen (WRAC) jäseninä on ammattiliittojen edustajia ja työläisten oikeuksien ajajia. WRAC:n suositusten pohjalta FLO on tiukentanut vaatimuksiaan keskeisissä asioissa. Työehtosopimukset ovat nyt vaatimus, eivät vain oikeus. Elämiseen riittävälle palkalle on nyt luotava kriteerit ja arviointikäytännöt, sen sijaan että se esitettäisiin saavuttamattomana ihanteena.

Pienviljelijöiden symboli

Joissain kohdin suurtilojen työehtojen vaatimustaso on parantunut. Toisaalta kun suurtilojen tuotteet ja ainesosat on hämmentävästi merkitty ”reiluksi kaupaksi”, on siitä tullut uusi ongelma järjestäytyneille pienviljelijöille, jotka alun perin kehittivät reilun kaupan erottautuakseen markkinoilla. Reilun kaupan merkit luotiin avaamaan pienviljelijöille uusia kauppaväyliä, auttamaan heitä kilpailemaan maailmanmarkkinoilla, jotka suosivat suurtiloja ja -ostajia. Nyt reilun kaupan tuottajat ovat jälleen pakotettuja kamppailemaan markkinaosuuksista suurtilojen kanssa, jotka käyttävät samaa reilun kaupan merkkiä. Ymmärrettävästi pienviljelijät ovat tilanteesta huolestuneita. Ryhmä pienviljelijöitä onkin luonut uuden tuotekohtaisen merkin, pienviljelijöiden symbolin (Small Producers’ Symbol, SPS), jonka avulla he pyrkivät uudelleen saavuttamaan sen hyödyn, mikä reilun kaupan piti tuoda.

Tilanteeseen on ehdotettu kahta ratkaisua. Ensimmäinen on asettaa suurtilojen vaatimustaso korkeammaksi. Mikäli niiltä edellytettäisiin todellista demokraattista organisaatiota (ei pelkästään rajattua osallistumista keskusteluun reilun kaupan lisän käytöstä, kuten nykyisin usein on asian laita), elämiseen todella riittävää palkkaa, työntekijöiden voimaannuttamista, pitkäaikaista sitoutumista ja muita reilun kaupan periaatteita (sen sijaan että pelkästään keskitytään terveyden ja turvallisuuden parantamiseen, kuten monet tekevät), tulisi järjestelmä kalliimmaksi ja vaikeammaksi suurtiloille ja siten parantaisi pienviljelijöiden kilpailuasemaa.

Pientilat ovat ratkaisu maailman ruokaturvaan

Toinen ratkaisu on nimetä ainakin

parhaita niistä palkkatyöohjelmiksi, puhua reilusta työstä (fair labor) reilun kaupan (fair trade) sijaan. Se selkiyttäisi tilanteen kuluttajille, jotka uskovat tukevansa ostoksillaan pieniä perheviljelmiä. Tällä hetkellä reilun kaupan merkki ei kerro kuluttajalle, tuleeko ”fair trade avocado” suurilta plantaaseilta vai pienviljelijöiden osuuskunnalta. Yhä lisääntyvät todisteet puhuvat sen puolesta, että pientilat ovat ratkaisu maailman ruokaturvaan ja ympäristön huomioon ottamiseen. Pienviljelmät kuitenkin tarvitsevat paremman poliittisen ja markkinoille pääsyn tuen.

Toinen kasvava ongelma reilussa kaupassa on monia ainesosia sisältävät tuotteet: joillekin merkeille riittää että niinkin vähän kuin 20 prosenttia tuotteen ainesosista on sertifioituja. Valitessaan esimerkiksi toista kahdesta jääteestä kuluttaja tekee valintansa kahden hyvin erilaisen tuotteen välillä, vaikka kummallakin on sama reilun kaupan merkki. Toisessa on pelkästään pienviljelijöiden osuuskunnilta tulevaa reilun kaupan teetä, sokeria ja minttua. Toisessa taas on vain 20 prosenttia reilun kaupan teetä plantaasiviljelmältä, eikä mitään muuta sertifioitua aineosaa. Reilun kaupan merkki ei siis yksistään osoita reilun kaupan perusperiaatteiden toteutuneen.

Sertifiointi – epätäydellinen työkalu

Toisaalta monet brändit ylittävät reilun kaupan merkkien vaatimukset, vaikka se ei käy ilmi pakkauksen reilun kaupan merkistä. Esimerkiksi kaksi eri suklaabrändiä, toinen reilu ja toinen valtavirta, saattavat ostaa kaakaon samalta osuuskunnalta reilun kaupan ehdoin. Samat kaakaonviljelijät hyötyvät. Reilu brändi kuitenkin ostaa myös muut aineosat, kuten sokerin, reilun kaupan ehdoin toisilta pienviljelijöiltä eri puolilta maailmaa, kun taas valtavirran brändi todennäköisesti ostaa sokerin mahdollisimman halvalla riistävän tuotantoketjun kautta ja lobbaa pitääkseen yhdysvaltalaiset sokerintuotannon tuet koskemattomina ja sitä kautta maailmanmarkkinahinnat alhaisina. Matalat maailmanmarkkinahinnat tietävät voittoja valtavirran brändeille ja köyhyyttä pienviljelijöille. Reilu brändi rakentaa oikeudenmukaista taloutta, valtavirran brändi ei sitä tee, vaikka kummallakin on suklaalevyissään reilun kaupan merkki.

Tämän vuoksi monet brändit, jotka tekevät täysillä työtä pyrkiessään edistämään oikeudenmukaista taloutta, eivät erityisemmin korosta reilun kaupan merkkejä tai jättävät ne kokonaan pois pakkauksistaan. Sen sijaan ne puhuvat siitä, mikä tulee sertifioinnin jälkeen, toisin sanoen miten tuoda esiin vastuullisuutta, avoimuutta ja erottuvuutta markkinoilla tukeutumatta sertifioinnin kaltaiseen epätäydelliseen työkaluun.

Ovatko sertifioinnit sitten tarkoituksettomia? Eivät ollenkaan. Kolmannen osapuolen sertifioinnit, jotka perustuvat uskottaviin, läpinäkyviin kriteereihin, auttavat kuluttajaa ymmärtämään ja luottamaan yrityksen ympäristö- ja sosiaalisiin ohjelmiin. Vaikka monet sertifiointijärjestelmät eivät täytä niitä reilun kaupan periaatteita, joita niiden pitäisi ylläpitää, jopa World Fair Trade Organization (WFTO) on ottamassa käytäntöön kauppaa käyvien jäsentensä kolmannen osapuolen sertifioinnin, vaikka sen jäsenet ovat täysin reiluun kauppaan sitoutuneita yhteisöjä. Nämä yhteisöt usein avaavat väyliä, joista sertifioijien on viisasta oppia ja joita seurata.

Fair Trade on yhteiskunnallinen liike, ja sertifiointi on työkalu, jota se käyttää osoittaakseen väitteensä todeksi. Reilun kaupan merkki antaa meille jonkun verran tietoa mutta harvoin kokonaiskuvaa. Tämän ei pitäisi hämmästyttää tai tyrmistyttää meitä, koska elämme maailmassa, jossa menestystä hankitaan lyhyillä pelkistetyillä väittämillä. Aivan liian usein sertifiointijärjestelmät kuitenkin ovat heikkoja ja sertifioivat yrityksiä ja tuotteita matalien tai epätäydellisten kriteerien pohjalta. Yhteiskunnallisena liikkeenä meidän tulisi jatkuvasti kehittää keinojamme tuottajien voimaannuttamiseksi ja kuluttajaviestinnän selkiyttämiseksi – juuri sitä tarvitaan kestävän muutoksen aikaansaamiseksi.

Kerstin Lindgren

Kirjoittaja on Fair World Projectin kampanjapäällikkö.

Käännös Maailmankauppalehti
Kuvat Etiopiasta Oromia Coffee Farmers Cooperative Union -osuuskunnan kahvinkäsittelylaitokselta **Maria Hopponen**

Lue artikkeli englanniksi:
http://fairworldproject.org

Reilun kaupan merkki kertoo vain osan tarinasta, koska vain muutamat tuotteet kaupallisessa brändissä ovat reiluja, mutta kokonaisuutena brändi voi olla pääosin reilun kaupan vastainen. Kun reiluun kauppaan täysin sitoutuneet brändit ja pientuottajat hakevat väylää oikeudenmukaiseen talouteen, sertifiointijärjestelmien pitää kehittyä mukana, ja meidän kuluttajina tulisi katsoa merkkien taustoja.

Reiluun kauppaan täysin sitoutunut kahvinpaahtimo: ostaa kaiken kahvin pienviljelijöiden yhteisöiltä eri puolilta maailmaa. Käyttää varojaan kertoakseen kuluttajille kauppapolitiikasta ja pienviljelijöiden kohtaamista vaikeuksista. Tekee vaikuttamistyötä pienten perheviljelmien puolesta ja tukee muutosta yhteiskunnallisella vaikuttamisellaan.

Mahdollisimman vähän reiluun kauppaan sitoutunut paahtimo: Ostaa seitsemän prosenttia raakakahvistaan pienviljelijöiden yhteisöiltä. Ostaa loput tavanomaisilta suurviljelmiltä. Rahoittaa vaikuttamistyötä suuryritysten ja -viljelmien puolesta. Pitää reilun kaupan kahvia osana valikoimaa kuluttajien toiveesta ja näkee sen pienenä markkinataskuna, ei yrityksen keskeisenä arvona

Tuskin lainkaan sitoutumista reiluun kauppaan: Ostaa prosentin kahvistaan plantaasilta, joka on sertifioitu alun perin pienten perheviljelmien tukemiseksi kehitetyssä järjestelmässä. Käyttää kahvissaan samaa merkkiä ja siten kilpailee pienten perheviljelmien kahvin kanssa. Ostaa loput kahvistaan muilta isoilta plantaaseilta, joilla ei ole mitään sertifiointia. Otti sertifioidun kahvin valikoimaansa vastatakseen kuluttajien kysyntään. Näkee sen markkinointistrategiana, ei yrityksen keskeisenä arvona.

Fair World Project (FWP) on yhdysvaltalainen, Organic Consumers Association -järjestön itsenäinen kampanja, joka pyrkii suojelemaan reilu kauppa -käsitettä vesittymiseltä ja väärinkäytöltä pelkkänä PR toimintona, laajentamaan aidon reilun kaupan markkinaosuutta, tiedottamaan kuluttajille kaupan ja maanviljelyn peruskysymyksistä, vaikuttamaan poliittisesti oikeudenmukaisen talouden puolesta sekä rakentamalla yhteistyötä aidon muutoksen puolesta.

http://fairworldproject.org

Taattua **reilua** kauppaa

KUVA MIFUKO

Machakoksen maakunnassa Keniassa suomalaiselle Mifukolle tuotteita tekeville naisille korienpunonta on tärkeä lisätulo maanviljelyn ja torikaupan ohessa.

Reilun kaupan kansainvälinen yhteistyöjärjestö The World Fair Trade Organization (WFTO) julkisti helmikuussa Ambiente-messuilla Saksassa oman reilun kaupan takuujärjestelmänsä ja WFTO:n takaama reilun kaupan yhteisö -merkin.

WFTO:n puheenjohtajan **Rudi Dalvain** mukaan reilun kaupan tuotteille ei ole olemassa kansainvälisiä, virallisia säädöksiä. Yksityiset tahot voivat määritellä omat kriteerinsä ja sertifioida vain yksittäisiä tuotteita huomioimatta tuotteita myyvän yrityksen käytäntöjä sen laajemmin. Siksi on tarpeen merkki, jonka avulla kuluttaja pystyy tunnistamaan reiluun kauppaan sataprosenttisesti sitoutuneet yritykset ja yhteisöt.

Jotta kuluttaja voi luottaa WFTO:n lupauksiin jäsentensä sitoutumisesta reiluun kauppaan, järjestö on rakentanut valvontamenettelyn. Se perustuu omavalvontaan, toisista jäsenjärjestöistä tulevien arvioijien sekä ulkopuolisten tarkastajien työhön. Lisäksi kenellä tahansa on mahdollisuus puuttua epäilemiinsä epäkohtiin WFTO:n verkkosivuilla tehtävällä ilmoituksella.

Tuottajahinta ja työntekijöiden palkkaus WFTO:n takuujärjestelmässä noudattaa samoja miniamistyöhön oikeudenmukaisemman maailman puolesta. Siinä ne eroavat valtavirran yrityksistä, joilla on joitakin reilun kaupan merkittyjä tuotteita, ja joiden muutaman prosentin reilun kaupan osuudesta ainakin osa saattaa olla ostettu plantaasiviljelmiltä ja loput suurtiloilta ilman minkäänlaista valvontaa. Usein nämä bisneskorporaatiot myös käyttävät voimavarojaan suuryritysten puolesta lobbaamiseen ja välttelevät veroparatiiseissa yhteiskuntavastuuta kotimaissaan.

Suomalaisten muotoilijoiden ja kenialaisten käsityöläisten yhteistyö

Kahden suomalaisen muotoilijan **Minna Impiön** ja **Mari Martikaisen** Mifuko Oy on ensimmäinen suomalainen design-yritys jolla on WFTO:n takaama reilun kaupan yhteisö -merkki. Mifuko on tuonut työtä ja toimeentuloa yli neljälle sadalle käsityöläiselle Keniassa, suurin osa heistä maaseudun naisia. Käsityöläisen palkka tulee vasta myydystä tuotteesta, ja länsimaiden ostaja on kriittinen. Mifuko on onnistunut hankkimaan perinteisten Kiondokorien uusilla designeilla ja omalla markkinointityöllään ostajia kenialaisten naisten töille jo 25 maassa. WFTO-merkki on myös edistänyt Mifukon liiketoi-

KUVA MIFUKO

Kuvassa Mari Martikainen (vas.) ja Minna Impiö Kikimanaisryhmän luona Machakoksessa.

WFTO

WFTO (World Fair Trade Organization) www.wfto.com on kansainvälinen reilun kaupan yhteistyöjärjestö, jonka jäseninä on sekä globaalin etelän tuottaja- ja vientiyhteisöjä, että rikkaissa maissa toimivia reilun kaupan yhdistyksiä ja yrityksiä. Suomessa on toistaiseksi kolme WFTO:n jäsentä:

Maailmankauppojen liitto ry, www.maailmankaupat.fi
Mifuko Oy, www.mifuko.fi
Tampereen kehitysmaakauppayhdistys ry, www.kehitysmaakauppa.org

mintaa, kertovat Minna Impiö ja Mari Martikainen:

– WFTO:n reilun kaupan takuujärjestelmään kuuluminen auttaa meitä saamaan Mifukon viestin läpi kansainvälisille asiakkaillemme, joilla on erittäin korkeat eettiset ja ympäristövaatimukset.

viljelijäperhettä, ovat pystyneet ostamaan Itä-Afrikan ainoan pikakahvitehtaan, Tanican, ja siten saaneet vahvemman otteen kahvinsa arvoketjusta. Kehitysmaakauppayhdistys tuotti osuuskuntien käyttöön ostotarjouksen Tanicasta ja liiketoimintasuunnitelman sen kehittämiseksi.

Tampereen kehitysmaakaupan **Erkki Aunola** tuo esiin myös sertifiointijärjestelmien kustannukset:

– WFTO:n reilun kaupan takuujärjestelmä nostaa päämääräksi globaalin vastuun ottamiseen toisistamme. Se haastaa tähänastiset sertifiointijärjestelmät, jotka keskittyvät yksittäisten tuotteiden vastuullisuuden todentamiseen ja hyödyntämiseen. Se on maailmanlaajuisen jäsenyhteisön työn ja tavoitteiden synnyttämä julkinen haaste, joka kasvaa vuosien mittaisesta kokemuksesta.

– Yhteisöllinen rakenne ja yhteisvastuu järjestelmästä tekevät siitä niin kustannustehokkaan, että pienetkin toimijat, käsityöyhteisöt, viljelijät ja muut arvoketjun osalliset pystyvät osallistumaan sen käyttöön, kun taas vanhojen järjestelmien kustannusrakenne ehkäisee pienten toimijoiden suoria kauppayhteyksiä kehitysmaiden tuottajien kanssa ja myös pienten toimijoiden keskinäistä yhteistyötä.

Antti Markkanen

[1] http://wfto.com/wfto-guarantee-system-handbook

KUVAT MIFUKO

KUVA HEIKKI SALLINEN

Vuosikymmeniä kahviosuuskuntien kanssa

Tampereen kehitysmaakauppayhdistys on vanhin suomalainen WFTO:n jäsen. Se on tehnyt yhteistyötä tuottajayhteisöjen kanssa jo 1980-luvun puolivälistä. Erityisesti yhdistys on keskittynyt tansanialaisten kahvin- ja teenviljelijöiden aseman parantamiseen maailmanmarkkinoilla. Yhteistyön tuloksena kahvin pienviljelijäosuuskunnat KCU ja KCDU, joissa on jäseninä yli 80 000

WFTO:n kymmenen periaatetta ja Mifuko

Lyhennetty. Lue lyhentämättömänä Mifukon verkkosivuilta.

1. Uusien toimeentulomallien etsiminen ja rakentaminen köyhille tuottajayhteisöille
Mifuko toimii yhteistyössä yli 400 käsityöläisen kanssa ja luo mahdollisuuksia Kenian maaseudun ja pienten kylien naisille.

2. Avoimuus ja vastuullisuus
Mifuko jakaa tietoa toimitusketjunsa kaikista toimijoista. Mifukon omistajat tapaavat käsityöläisiä tavallisesti kaksi kertaa vuodessa. Mifukon paikallinen konsultti tapaa käsityöläisiä kaksi kertaa viikossa.

3. Reilut kaupankäynnin käytännöt
Mifuko ylläpitää pitkäaikaisia suhteita käsityöläistuottajien kanssa. Se ottaa huomioon käsityöläisten taloudelliset ja sosiaaliset tarpeet sekä ympäristön asettamat vaatimukset eikä maksimoi liikevoittoaan käsityöläisten kustannuksella. Käsityöläiset kunnioittavat sopimuksia ja toimittavat tuotteet sovitussa ajassa sekä pitävät kiinni sovituista laatuvaatimuksista ja määritellyistä tuoteominaisuuksista. Mikäli laadun tai tuotteiden toimitusten kanssa on hankaluuksia, käsityöläiset konsultoivat Mifukon paikallista konsulttia. Kompensaatiosta sovitaan erikseen kun toimitettu määrä tai laatu ei vastaa sitä, mistä on sovittu ja maksettu. Uusia käsityöläisiä koulutettaessa tarvitaan harjoitusta, jotta haluttu laatutaso saavutetaan. Mifuko ostaa myös kakkoslaatuiset tuotteet rohkaistakseen käsityöläisiä vaalimaan perinteisiä käsityötaitoja ja opettamaan niitä nuoremmille sukupolville. Mifuko ei peru tilauksia eikä hylkää toimituksia.

4. Reilun hinnan maksaminen
Mifuko sopii tuotteista maksettavan korvauksen yhteisymmärryksessä käsityöläisten kanssa. He saavat Mifukolta kiondokorista korkeamman hinnan kuin paikallisella torilla. Materiaalin käsityöläisille hankkii Mifuko. Se maksaa tekemistään tilauksista 50 % ennakkomaksuna. Mifuko käyttää palkkioiden maksuun M-pesaa, joka on kenialainen matkapuhelimissa toimiva rahansiirtopalvelu. Rahansiirtokulut maksaa Mifuko. Suurimmalle osalle käsityöläisistä pääasiallinen elinkeino on maanviljely ja he valmistavat Mifukon koreja kun heillä on aikaa. Korien valmistaminen tuo maaseudun naisille tärkeää lisätuloa. Jos sato ei onnistu, korien tekeminen turvaa toimeentulon.

5. Ei lapsityövoimaa eikä pakkotyötä
Kun naiset tienaavat omaa palkkaa, se parantaa koko perheen taloudellista tilannetta. Naisilla on varaa lähettää lapsensa kouluun sen sijaan, että lapset joutuisivat töihin.

6. Sitoutuminen syrjimättömyyteen, sukupuolten tasa-arvoon, naisten taloudellisen aseman vahvistamiseen ja yhdistymisvapauteen
Mifuko toivottaa tervetulleeksi kaikki täysi-ikäiset käsityöläiset sukupuolesta riippumatta. Kiondokorien valmistaminen on turvallista myös raskaana oleville naisille ja työhön palanneille imettäville äideille.

7. Hyvien työskentelyolosuhteiden varmistaminen
Mifuko on tietoinen käsityöläisten terveys- ja työturvallisuusolosuhteista. Mifukon kiondokorit valmistetaan elintarvikelaatuisesta polyeteenimuovista ja luonnon sisalkuidusta. Molempien materiaalien käyttö on turvallista. Käsityöläiset tekevät koreja pääasiallisesti kotonaan ja kerran viikossa he kokoontuvat yhteiseen tilaan tapaamaan toisiaan. Työajat ja työolosuhteet noudattavat paikallisia lakeja ja ILO:n sopimuksia.

8. Taloudellisen ja toiminnallisen kapasiteetin tukeminen
Mifuko auttaa käsityöläisiä kasvattamaan osaamistaan. Mifuko ja käsityöläiset työskentelevät yhdessä tuotekehityksen eteen sekä viimeistelytaitojen ja laadun parantamiseksi. Koulutus auttaa käsityöläisiä parantamaan työnsä laatua ja sitä kautta kehittämään liiketoimintaansa.

9. Reilun kaupan edistäminen
Mifuko kasvattaa tietoisuutta reilun kaupan toiminnasta ja vaikutuksista esittelemällä tuotantoaan mm tapahtumien ja kansainvälisten messujen yhteydessä. Mifuko tarjoaa runsaasti informaatiota tuotteistaan ja niiden tekijöistä.

10. Ympäristön kunnioittaminen
Mifuko valmistaa tuotteet mahdollisimman ympäristöystävällisesti. Tuotteet ovat käsintehtyjä. Kierrätysmateriaaleja ja läheltä hankittuja paikallisia materiaaleja käytetään kun se on mahdollista. Koreissa ja matoissa käytetty sisal on kasvatettu alueella, jossa korit tehdään. Musta polyeteenimuovi valmistetaan paikallisen muovitehtaan tuotannossa syntyvästä leikkuujätemateriaalista.

REILUN KAUPAN TOIMIJOITA

Reilun kaupan takuujärjestelmissä on tarkoin määritetyt kriteerit ja uskottava valvonta.

Reilun kaupan tultua tunnetummaksi on Suomenkin markkinoille ilmestynyt kasvava joukko yrityksiä, jotka markkinoivat tuotteitaan reilun kaupan periaatteiden mukaisina välittämättä siitä, määritteleekö reiluuden ja valvooko toimintaa yritys itse omien näkemystensä ja taloudellisten intressiensä mukaan vai jokin riippumaton taho.

Reilu kauppa ei ole kehitysyhteistyötä, mutta sillä saavutetaan samoja asioita, joita kehitysyhteistyötoimijat tekevät koulu-, terveydenhoito- ja muissa hankkeissaan. Rahoitus ei tule kehitysapuna vaan omasta elinkeinotoiminnasta.

World Fair Trade Organization WFTO
www.wfto.com
Kansainvälinen reilun kaupan yhteistyöjärjestö, jonka jäseninä on sekä globaalin etelän tuottaja- ja vientiyhteisöjä, että rikkaissa maissa toimivia reilun kaupan yhdistyksiä ja -yrityksiä. WFTO:n kauppaa käyvillä jäsenillä on kaikilla sama valvontamenettely. Ne ovat kaikki reiluun kauppaan sataprosenttisesti sitoutuneita. Osa niistä käyttää tuotteissaan WFTO:n logoa, osa omia logojaan, kuten Gepa Fair+, EZA, DWP Welt Partner, Fair+Bio.

Maailmankauppojen liitto ry
Världsbutikernas förbund rf

Maailmankauppojen liitto ry *
www.maailmankaupat.fi
Maailmankauppojen liiton jäsenkriteerit täyttävät reilun kaupan myymälät tunnistat tästä merkistä. Maailmankauppojen liitto on vuonna 1985 perustettu kehitysmaa- ja maailmankauppojen yhteistyöelin. Se on WFTO:n jäsen.

Maailmankauppoja löydät Rovaniemeltä, Oulusta, Raahesta sekä kesällä Fiskarsista. Maahantuojana, kahvinpaahtimona ja tukkuna toimii Tampereen kehitysmaakauppa. Lisäksi kehitysmaa- ja maailmankauppayhdistyksiä ilman säännöllisesti auki olevaa kauppatilaa toimii useilla paikkakunnilla.

Maailmankaupoissa myytävät kehitysmaatuotteet ovat WFTO:n jäsenistöltä ja/tai niillä on joku seuraavista sertifioinneista.

Ecocert Fair Trade -logo
Ecocert Fair Trade, www.ecocert.com
Luomu- ja reilun kaupan merkki kehitysmaiden ja OECD-maiden tuotteille.

Fair for Life -logo
Fair for Life, www.fairforlife.org
Luomu- ja reilun kaupan merkki kehitysmaiden tuotteille, OECD-maiden tuotteille erillinen For Life -merkki.

Fair Trade International (FLO) -logo
www.reilukauppa.fi
Tunnetuin ja suurin kehitysmaiden reilun kaupan tuotteiden sertifioija, jonka kriteereitä useimmat muut pitävät omina minimitasoinaan.

Naturland Fair -logo
www.naturland.de
Luomu- ja reilun kaupan merkki kehitysmaiden ja OECD-maiden tuotteille.

* Katso Maailmankauppojen liiton jäsenkauppojen yhteystiedot ja aukioloajat tarkemmin osoitteesta **www.maailmankaupat.fi**

Small Producers' Symbol -logo
www.spp.coop
Pienviljelijöiden oma reilun kaupan merkki. Syntyi vastauksena reilun kaupan laajentamiselle koskemaan suurtilojen tuotteita. Pyrkii saamaan takaisin sen pienviljelijöiden markkinointiedun, mikä alun perin oli reilun kaupan tavoitteena.

Merkkiviidakon perusteellisempaan tutustumiseen befair.be ja International Guide to Fair Trade Labels (http://fairworldproject.org/wp-content/uploads/2015/05/guide-label-anglais-Web.pdf)

PIDITKÖ LUKEMASTASI?

Maailmankauppalehti

on luettavissa myös näköispainoksena verkossa osoitteessa **www.maailmankaupat.fi/lehti.**
Voit myös tiedustella lehden aiemmin ilmestyneitä numeroita maailmankaupoista tai osoitteesta lehti@maailmankaupat.fi!

Reilun kaupan erikoislehti jo vuodesta 1984.

Reilua kauppaa maailmankaupoista

Maailmankauppa Elimu
Maailmankauppa Elimu
Rovakatu 9
96100 Rovaniemi
p. 044 318 2188
maailmankauppa.elimu@gmail.com
www.maailmankauppaelimu.org
facebook.com/maailmankauppa.elimu

Maailmankauppa Juuttiputiikki
Maailmankauppa Juuttiputiikki
Hallituskatu 11 (Rion talo)
90100 Oulu
Avoinna ma–pe 10–18, la 11–15
Verkkokauppa osoitteessa
www.juuttiputiikki.fi

Maailmankauppa KIRAHVI
Maailmankauppa Kirahvi
Verkkokauppa osoitteessa
www.maailmankaupat.fi/kirahvi
Kesäpuoti Fiskarsin ruukissa avoinna
1.5.–30.8. ma–su 11–18.
p. 045 129 4336

Maailmankauppojen liitto ry
Världsbutikernas förbund rf

Maailmankaupat – reilua kauppaa ihmisiä ja ympäristöä kunnioittaen